

HONISMERTETŐ LAP.

SZERKESZTI:

RADNÓTI DEZSŐ

E. K. E.-FŐTITKÁR.

ELŐFIZETÉSI ÁRA 10 KOR. — TAGOK INGYEN KAPJÁK.

TAGDIJ ÉVI 6 KORONA.

MEGJELENIK IDŐKÖZÖNKÉNT ÉVENTE 12 SZÁMBAN.

KIADJA
AZ ERDÉLYI KÁRPÁT-EGYESÜLET.
KOLOZSVÁR.

Tartalom:

1901

ERDÉLY

8-10. SZÁM.

Lap

Györry Ilona: Angol vendégek65—72.
Czárán Gyula: Utivázlatok mőczopotámiából: IV.
 A paromari vizesés. V. A Sasbércz. VI. A
 Sura barlang72.
K. Fodor János: Brassó vidéki kirándulásaink
 az 1901. év nyarán73—74.
Radnóti Dezső: Székely kongresszus: Történeti

előzmények. — Az első értekezet. — Nyilatkozatok a kongresszusról74—84.
Különfélék: Angolok Erdélyben. — Shrubsole felolvasása. — Székésiővárosi osztály választmányi ülése jul. 2-án. — Könyvesház: Az Arad-Hegyvidéki Turista-Egyesület évkönyve84—88.

Az E. K. E. kiadványai.

Kaphatók az E. K. E. főtitkári hivatalában Kolozsvárt.

	K. fl.		K. fl.
1. Erdély 1892. évf. Szerk. <i>Radnóti Dezső</i> Ára	6.—	27. A hazai örménység jövője. Irta <i>Mersa Gyula</i> .	—20
2. „ 1893. évf. Szerk. <i>Veress Endre</i> Ára	6.—	28. Tusnád. Irta <i>Hankó Vilmos</i> dr. (Elfogyott.)	
3. „ 1894. évf. Szerk. <i>Gyalui Farkas</i> dr. Ára	6.—	29. A marosújvári sobányák. Irta <i>Bikfalvi K.</i>	
4. „ 1895. évf. Szerk. <i>Gyalui Farkas</i> dr. Ára	6.—	dr. (Elfogyott.)	
5. „ 1896. évf. Szerk. <i>Radnóti Dezső</i> Ára	6.—	30. Világszék Erdély. Irta <i>Hankó Vilmos</i> dr.	
6. „ 1897. évf. Szerk. <i>Radnóti Dezső</i> Ára	10.—	(Előkészítés alatt)	
7. „ 1898. évf. Szerk. <i>Radnóti Dezső</i> Ára	10.—	31. Erdély néprajza Irta <i>Hermanu Antal</i> dr.	
8. „ 1899. évf. Szerk. <i>Radnóti Dezső</i> Ára	10.—	(Előkészítés alatt)	
9. „ 1900. évf. Szerk. <i>Radnóti Dezső</i> Ára	10.—	32. Hunyadvármegyei kalauz Irta <i>Téglás Gábor</i>	
10. Székelyöld. Irta <i>Hankó Vilmos</i> . 115 képpel	10.—	bor (Előkészítés alatt)	
fűzve 7 kor., kötve	10.—	33. Erdélyi kalauz. Szerkesztette <i>Radnóti Dezső</i> .	6.—
11. Brassó megyei úti-kalauz. Irta <i>Méhely Lajos</i>	10.—	Ára	
12. Udvarhely megyei útikalauz. Irta <i>Molnár K. és Vajda E.</i> dr.	—60	34. A fürdők helyes berendezése és az ásványvizek okszerű kezelése. Irta <i>Hankó Vilmos</i> dr.	2.—
13. Kolozsvári kalauz. Szerkesztette a kolozsmegyei választmány.	1.—		
14. Milyen ásványvizet igyunk? Irta <i>Hankó Vilmos</i> dr.	—40		
15. Képek az Andrassy-havasokból. Irta <i>Pálffy Mór</i> dr.	—40		
16. Erdélyrészi fürdők és ásványvizek leírása. Irta <i>Hankó Vilmos</i> dr. (Elfogyott)			
17. Emke útikalauz. (Elfogyott)			
18. Hegyek kultusza Erdély népeinél. Irta <i>Herrmann Antal</i> dr.	—20		
19. A kalotaszegi és erdélyi magyarságról Irta <i>Fankó János</i> dr.	—20		
20. Kárpát emlékkönyv. Szerk. a kolozsmegyei választmány	—20		
21—22. Az Andrassy-havasokról. Irta <i>Szádeczky Lajos</i> dr.	—20		
23. Radna-Borberek ismertetése. (Ingyen.)			
24. A kovásznai fürdő. Irta <i>Hankó Vilmos</i> dr. (Ingyen)			
25. Erdély helynevei. Irta <i>Márki Sándor</i> dr.	—20		
26. Kirándulás a Negojra. Irta <i>Szádeczky Lajos</i> dr.	—20		

Idegen nyelvű kiadványok.

Német nyelven.

1. **Die Bäder und Mineralwässer der erdelyer (siebenbürgischer) Landestheile Ungarn's.** Irta *Hankó Vilmos* dr. Ára fűzve 6 kor., kötve

Angol nyelven.

2. **Székelyföld.** Irta *Hankó V.* dr. (Fordítja *Browning E.* Sajtó alatt)

Oláh nyelven.

3. **Unde sa petrecem vara.** Irta *Hankó V.* ... 1.—

Szines akvarell képek.

1. **Gyilkos-tó** (Csikvárm.) Ára
2. **Remetei sziklaszoros.** (Alsó-Fehérm.) Ára

Az E. K. E. kiadványai Budapesten az Eggenberger-féle (Hoffmann Alfréd) könyvkereskedésben kaphatók.

Irodalom.

Két férfi, írta Croker B. M. Ma már aligha van kedveltebb, olvasottabb írója az angoloknak Croker-nél, a ki „A szép Novelli kisasszony” című szép regényével egy csapásra meghódította a művelt világ olvasóközönségét. A „Két férfi” a szellemes író legjobb regényei közé tartozik. Sőt ez, a mi meséjét illeti, valamennyit fölülmulja. Szövevényes, megrendítő dráma ez, a melynek érdekesítő jelenetei mindvégig lekötve tartják az olvasót és le nem teszi kezéből a könyvet, a míg végig nem olvasta. A regény hősnője Nelli, a ki előbb nagyon szerencsétlen, később megtalálja boldogságát. Maga mondja el, mély sebbel a szívében, életének szomorú történetét, teljes őszinteséggel, nyíltsággal tárva föl előttünk szívét, lelkét, gondos, erős vonásokkal rajzolva meg a maga és a többi szereplők jellemét, rendkívül éles szemmel figyelve meg az emberi lélek indulatait. A két csinos, piros vászonkötésű kötetnek ára 2 korona. Kapható Singer és Wolfner könyvkiadóknál, Budapesten — Andrassy-út 10.

Új könyvészeti munka. A magyar könyvkereskedők egyesülete még a múlt év tavaszán elhatározta, hogy kiadja a kiadásában már korábban megjelent 1860—1875. és 1876—1885. „Magyar könyvészet” folytatásaként az 1885—1900. években megjelent magyar könyvek kimutatását, és a munka szerkesztésével Petrik Gézárt bízta meg, akinek régebbi könyvészeti művei már évek óta közkézen forognak. Az egyesületnek ezt a határozatát nem lehet eléggé méltányolni, mert jól tudjuk, hogy nálunk az ilyen munkának még sokkal kisebb a vevőköre, semhogy magánkiadó vállalkoznék a nyereséget nem ígérő könyv kiadására. E mellett nagy fontosságú az egyesületnek ez a vállalkozása azért, mert mint egyleti kiadvány, hivatalos jellegű lesz és mint ilyen, minden tekintetben megbízható. Petrik most fölkéri az összes magyar írókat, különösen pedig azokat, akik munkáikat saját költségükön adták ki, hogy sziveskedjenek vele (Budapest, II., Zárda-utca 59.) az 1886—1900 években megjelent műveiknek pontos címét — jelezve a terjedelmet (oldalszám), évszámot, megjelenési helyet és nyomdát, valamint a könyv bolti árát — az ügy fontossága érdekében mentől előbb közölni, hogy így az esetleges hiányokat még pótolhassa. A munka még ez év folyamán sajtó alá kerül.

Komoly irány, könnyed szellem, határozott nemzeti törekvés jellemzi a *Magyarország* politikai napilapot. Nem hajlong ide-oda, nem üzérkedik politikai meggyőződéssel egyenes és nyílt, mint a *magyar ember* lelke, azért fért annyira a magyar nemzet szívéhez. A *Magyarország* a magyar hírlapirodalomban páratlan előhaladást tett. A művelt magyar társadalom befogadta, megkedvelte és nagyra nevelte úgy, hogy ma már a *Magyarország* a legelterjedtebb és legolvasottabb lapja a magyar közönségnek. A *Magyarország* valósággal irányt szab és egyesíti maga köré a művelt magyar társadalmat. Bartha Miklós az ő páratlanul ragyogó tollával megragadja az elméket, úgy hogy politikai és társadalmi különbség nélkül mindenki meghajlik az ő tollának szépsége és varázsereje előtt. A *Magyarország* minden sorában komoly és emelkedett, nem hódol a modern léhaságoknak, de eleven, gyors és szórakoztató. Azért kedvelt lapja a magyar családoknak. A *Magyar-*

ország főszerkesztője Holló Lajos országgy. képviselő, felelős szerkesztője Lovászy Márton, a közgazdasági rész szerkesztője Lázár Pál műgyetemi tanár, kívüllők közéletünk és íróink kitűnőségeinek egész sorozata tartozik a *Magyarország* kötetlékéhez. Így Baróss János dr., Móra István, ifj. Lónyay Sándorné, Gömbösné Galamb Margit, Vértessy Arnold és a régi és új írói nemzedék sok más jeles tagja. A *Magyarország* előállítási módja a modern technikai haladásnak igazi példaképe. Bécs-csel, Berlinnel és az ország nagyobb városaival direkt telefon-összeköttetéseket tart fenn, miért is tudósításait a leggyorsabban és a legalaposabb forrásokból meríti. Ez teszi lehetővé, hogy a *Magyarország* a többi lapokat egy félnappal megelőzi. A *Magyarország* reggel már az ország legtávolabbi részeiben is ott van. Hozza a kimerítő országgyűlést, a bel és külföldi tőzsdei tudósításokat, kitűnő regényeket, tárczákat, stb. stb. A *Magyarország* előfizetési ára egy évre 14 frt., negyedévre 3 frt 50 kr., egy óra 1 frt 20 kr. Az előfizetési pénzek postautalványon a *Magyarország* kiadóhivatalába, Budapest, küldendők.

A beszterczei diákok. Werner Gyulának Bástakorabeli ily című történeti regényével kezdi az új évnegyedet a *Pesti Hírlap*. A kitűnő korrajzaival méltó feltűnést keltő jeles írónak legújabb regénye is valóban érdekesítő, gyönyörködtető olvasmánynak ígérkezik. Ugyancsak az április—júniusi negyed első felében kezdi meg a *Pesti Hírlap* Mikszáth Kálmán új, nagy elbeszélésének közlését is a tárcza-rovatban. Ha meggondoljuk, hogy e két nagyobb közlemény mellett a *Pesti Hírlap* tárcza-rovatában hétről-hétre Fokzi Mór, Tóth Béla, b. Dóczi Lajos, Murai Károly, Kóbor Tamás, Tömörkény, Homok stb. tárczáit találja az olvasó közönség, be kell vallani, hogy a *Pesti Hírlap* valósággal vezető szerepet visz a napilapok között. Tartalmának bőségével — naponta 24 oldal — már évek óta fölülmulja laptársait. Vannak oly speciálisításai is, mint *Esti levelek* (Tóth Béla szellemes tollából), országgyűlési karczolatok (Bede Jóbtól), gabonatőzsdei csevegések (Balla Vilmostól), naponkénti szerkesztői üzenetek (Kenedi Gézártól), amelyekkel ily rendszeresen más lapokban nem találkozhatunk. Rendkívüli kedvezményül minden előfizető havonként ingyen kis jegyzéknaplót kap és negyedévi 2 korona előfizetési díjért megrendelheti a *Divat-Szalón* című havonként kétszer megjelenő kitűnő divatlapot. Magának a *Pesti Hírlap*-nak ára: negyedévre 7 kor., egy óra 2 kor. 40 fillér, mely a kiadóhivatalnak küldendő (Budapest, V., Váci-körút 78.)

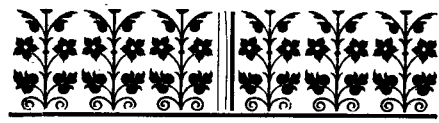
A magyar nyelvőr, e Szarvas Gábor alapította nagyhatású és kedvelt folyóirat, ez évben kezdte meg harminczadik évfolyamát. A *Magyar Nyelvőr* az egész magyar művelt közönségnek szánt folyóirat. Czélja nemzeti nyelvünk teljes megismerése, jelenségeinek megmagyarázása s ezek alapján a nyelv művelés ellenőrzése és irányzása. A kérdések és feleletek rovatában készleges tanácsadással szolgál minden nyelvi kétség esetében. Nagy gondja van a tudomány eredményeinek népszerűsítésére. Tárgyalja a magyar szók és szólások eredetét, ismerteti a tudományos nyelvtannak, kivált a mondattannak fontosabb eredményeit. Azonfölül kisebb-értekezésekkel tovább fejleszti nyelvünk szerkezetének és történetének, szókincsének és nyelvtanának ismeretét, hogy napfényre hozza s megmagyarázza a kevésbé ismert nyelvkincseket mind a régi irodalomból, mind a nyelvújítás irodalmából, mind pedig a nép nyelvéből. A *Magyar Nyelvőr* ezentúl is havonként három ivnyi füzetekben fog megjelenni. Az előfizetés ára 10 korona (szerkesztőségeknek 6 kor.) Hogy a folyóirat iskolai körökben is jobban terjedhessen, tanulók, néptanítók és papok 10 korona helyett csak hármat fizetnek. Az előfizetés postautalványon a *Magyar Nyelvőr* kiadóhivatalára czimzendő.

Az E. K. E. kiadványai Budapesten az Eggenberger-féle (Hoffmann Alfréd) könyvkereskedésben (Ferencziek-tere 2. sz.) kaphatók.

M. Á. V. ERDÉLYI FŐ- ÉS MELLÉKVONALAINAK MENETRENDJE.

Az összes vég- és csatlakozó állomások kimutatásával. **Érvényes 1900. okt. 1-től**

I.	Gy. 6 ³⁰	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵	ind	Budapest k.p.u	é	Sz. 7 ¹⁵	Gy. 7 ⁵⁰	Sz. 6 ³⁰	Gy. 9 ⁴⁰
	> 5 ⁵⁰	> 8 ³⁰	> 6 ⁵⁰	> 5 ³⁰	é	Kolozsvár	{	> 6 ¹⁵	> 11 ⁰¹	> 7 ³⁰	> 12 ³⁰
	Sz. 4 ²⁰	> 8 ³⁰	V. 8 ³⁰	> 6 ¹⁵	ind	Ar-Gyéres A)	é	> 5 ²⁴	>	> 6 ¹⁵	Sz. 1 ⁰⁷
	> 5 ³⁵	> 10 ¹⁵	> 10 ³⁵	> 7 ²⁰	é	Kocsárd B)	ind	> 3 ¹⁴	>	> 5 ¹⁵	> 10 ³⁰
	> 6 ²⁴	> 10 ¹⁵	> 11 ¹⁰	> 7 ⁰⁵	é	Tóvis	{	> 3 ¹¹	>	> 4 ³⁵	> 9 ⁵³
	> 7 ¹⁷	> 11 ⁵²	> 12 ⁴⁰	> 8 ³²	é	Küküllőszög C)	ind	> 2 ⁰¹	>	> 3 ³⁵	> 8 ¹⁵
	>	> 11 ²⁴	> 1 ⁴⁵	> 8 ³⁷	ind	Kis-Kapus D)	é	> 1 ⁴⁴	>	> 7 ²⁵	>
	>	> 1 ⁰²	> 2 ²⁵	> 9 ⁰⁴	é	Segesvár E)	ind	> 12 ⁵⁸	>	> 6 ⁵⁵	> 1 ²⁵
	>	> 2 ⁰⁷	> 3 ³³	> 9 ¹³	é	Héjasfalva	ind	> 11 ⁴⁴	>	> 5 ⁴⁹	> 11 ⁴⁰
	>	> 3 ⁴⁰	> 5 ²⁷	> 10 ³³	é	Brassó F)	ind	> 9 ¹⁴	>	> 5 ³⁹	> 1 ¹⁷
	>	> 4 ⁰²	> 6 ⁰⁸	> 11 ¹⁴	é			> 9 ¹⁴	>	> 2 ⁴⁵	> 7 ²⁵
	>	> 8 ⁻⁰	> 10 ³²	> 2 ⁰⁰	é			> 5 ⁰⁵	>	>	>
II.	Gy. 6 ³⁰	Sz. 8 ¹⁰	Gy. 1 ¹⁵	Sz. 10 ⁰⁰	ind	Budapest k.p.u	é	Sz. 6 ¹⁰	Gy. 1 ⁵⁰	Sz. 7 ²⁰	Gy. 9 ¹⁰
	> 11 ⁵¹	> 3 ⁵⁵	> 7 ¹¹	> 6 ⁵⁵	é	Arad	{	> 9 ³⁵	> 8 ¹⁵	> 11 ²⁰	> 4 ²¹
	> 12 ¹¹	> 4 ⁵⁰	>	> 6 ⁵⁵	ind	Piski α)	é	> 8 ⁵⁷	>	> 10 ³⁰	> 4 ⁰⁵
	> 3 ⁰⁵	> 9 ⁰⁵	>	> 10 ⁰⁰	é	Alvincz β)	ind	> 4 ²⁷	>	> 6 ⁰⁵	> 1 ⁰⁰
	> 4 ⁰⁰	> 11 ³⁵	>	> 12 ⁰⁰	é	Gy.-Fehérvár γ)	ind	> 2 ⁵³	>	> 4 ³¹	> 11 ⁰⁰
	> 4 ³⁵	> 10 ³⁷	>	> 12 ³³	é	Tóvis	ind	> 2 ³²	>	> 4 ¹⁷	> 11 ¹⁵
	>	> 11 ³⁷	>	> 1 ⁰⁵	é			> 2 ⁰⁰	>	> 3 ⁴⁵	>
A.	Sz. 7 ³⁵	V. 10 ⁵⁰	V. 6 ³⁵	Sz. 10 ³⁵	ind	Ar-gyéres	é	Sz. 5 ⁰⁵	V. 10 ¹⁵	V. 9 ²⁰	Sz. 9 ¹⁰
	> 7 ³⁵	> 11 ¹⁵	> 6 ³⁷	> 10 ³⁵	é	Torda	ind	> 4 ¹⁵	> 9 ⁵⁵	> 3 ⁰⁰	> 8 ¹⁰
B.	V. 1 ⁴⁰	Sz. 8 ¹⁵	Sz. 3 ³⁵	Sz. 9 ³⁰	ind	Kocsárd	é	Sz. 7 ¹²	Sz. 2 ³⁸	Sz. 8 ³⁰	V. 12 ⁴¹
	> 2 ³⁷	> 8 ⁵¹	> 3 ³⁷	> 9 ³⁷	é	M.-Ludas B')	ind	> 7 ⁰⁴	> 2 ⁰⁰	> 7 ¹²	> 11 ²²
	> 4 ³²	> 10 ³⁰	> 5 ³⁴	> 11 ²⁷	é	M.-Vásárhely	ind	> 5 ³⁹	> 1 ²⁵	> 5 ⁴⁷	> 9 ¹⁰
	> 4 ⁵⁰	V. 10 ⁴⁵	V. 5 ⁴⁵	>	é	Szász-Régen	ind	>	V. 3 ³⁵	V. 5 ⁰¹	> 9 ¹⁰
	> 6 ¹⁰	> 1 ¹⁰	> 7 ¹⁴	>	é			>	> 7 ¹⁵	> 3 ³⁰	> 7 ²⁰
B'	V. 4 ³⁰	T. 9 ⁰⁰	>	>	ind	M.-Ludas	é	V. 7 ³⁰	>	>	>
	> 9 ¹⁸	> 3 ⁴²	>	>	é	Sajó-Magyarós	ind	> 2 ²⁵	>	>	>
	> 1 ⁰⁴	> 4 ⁵⁵	>	>	é	Besztercze	ind	> 1 ¹⁰	>	>	>
C.	V. 9 ³⁵	V. 2 ¹⁵	>	>	ind	Küküllőszög	é	V. 10 ²⁵	V. 6 ⁵⁰	>	>
	> 9 ³⁰	> 8 ¹⁰	>	>	é	Sóvárad	ind	> 4 ¹⁵	> 1 ²⁰	>	>
D.	Sz. 2 ²¹	Sz. 11 ³⁰	V. 7 ¹⁰	>	ind	Kis-Kapus	é	V. 9 ¹²	Sz. 6 ²⁵	Sz. 12 ³⁵	>
	> 4 ¹²	> 1 ²⁰	> 9 ¹⁰	>	é	Nagy-Szeben D')	ind	> 7 ⁴¹	> 4 ⁴⁰	> 10 ³⁰	>
	> 8 ²⁵	V. 6 ³⁵	>	>	é	Fogaras	ind	> 3 ²²	>	> 4 ²⁵	>
D.	V. 5 ³⁰	V. 2 ¹⁵	V. 8 ³⁵	>	ind	Nagy-Szeben	é	V. 7 ¹⁰	V. 3 ⁵⁵	V. 10 ⁰⁰	>
	> 6 ⁰⁴	> 2 ⁵¹	> 9 ¹⁷	>	é	N.-Disznód	ind	> 6 ³⁸	> 3 ²¹	> 9 ³⁵	>
E.	V. 3 ²²	V. 11 ¹⁰	>	>	ind	Segesvár	é	V. 9 ⁵⁴	V. 5 ³²	>	>
	> 3 ⁵¹	> 11 ⁴⁰	>	>	é	Héjasfalva	ind	> 9 ²¹	> 5 ⁰⁴	>	>
	> 6 ³⁰	> 1 ⁵⁰	>	>	é	Sz.-Údvarhely	ind	> 7 ¹⁵	> 3 ⁰⁰	>	>
F.	Sz. 5 ¹⁵	V. 8 ⁵⁰	Sz. 3 ¹⁵	>	ind	Brassó F')	é	Sz. 8 ³²	Sz. 1 ⁵¹	V. 6 ¹⁸	>
	> 6 ³⁵	> 10 ³¹	> 4 ³¹	>	é	S.-Szt.-György F')	ind	> 7 ⁰⁴	> 12 ¹⁵	> 5 ⁰⁵	>
	> 8 ⁰²	> 13 ²³	> 6 ⁰⁵	>	é	Kovácszna	ind	> 5 ¹²	> 1 ⁰⁸	> 3 ²⁸	>
	> 8 ⁵³	> 1 ³⁷	> 6 ⁵⁰	>	é	K.-Vásárhely	ind	> 4 ⁵⁸	> 10 ²⁵	> 2 ²⁷	>
F ¹	V. 8 ³⁵	V. 5 ¹⁰	>	>	ind	Brassó	é	V. 7 ²⁷	V. 1 ³²	>	>
	> 10 ¹⁸	> 6 ⁴⁵	>	>	é	Zernest	ind	> 6 ⁰⁰	> 1 ²⁰	>	>
F ²	V. 7 ¹⁰	V. 11 ⁰⁵	V. 4 ⁵⁷	>	ind	S.-Szt.-György	é	V. 6 ³⁰	V. 1 ⁰⁵	V. 4 ³¹	>
	> 10 ²⁹	> 2 ¹⁵	> 8 ¹⁷	>	é	Cs.-Szereda	ind	> 3 ²⁰	> 8 ⁵⁸	> 1 ⁰⁵	>
	> 11 ³⁵	> 1 ¹⁷	>	>	é	Cs.-Gyimes	ind	>	> 5 ¹⁰	> 9 ⁵⁰	>
α	Sz. 6 ¹⁰	V. 11 ¹⁵	V. 4 ⁰⁷	V. 1 ⁰⁰	ind	Piski α)	é	V. 4 ²⁵	V. 10 ³⁰	V. 3 ⁰⁰	Sz. 8 ³⁵
	> 10 ⁰⁰	> 3 ⁵⁸	> 9 ⁰⁵	> 4 ⁰⁰	é	Petosény	ind	> 1 ²⁰	> 6 ¹⁰	> 10 ³⁰	> 5 ¹⁰
	T. 2 ⁰¹	> 5 ³⁰	>	> 6 ⁴⁰	é	Lupény	ind	> 7 ¹⁵	>	> 7 ⁵⁰	T. 3 ²¹
α ¹	T. 6 ¹⁵	V. 11 ³⁵	T. 4 ²⁵	V. 10 ²⁸	ind	Piski	é	V. 4 ⁴⁵	T. 1 ²⁵	V. 2 ⁵⁰	T. 8 ³⁵
	> 7 ¹⁵	> 12 ²⁰	> 5 ²⁵	> 1 ¹²	é	V.-Hunyad	ind	> 4 ¹⁰	> 9 ³⁸	> 2 ¹⁰	> 7 ²⁵
β	V. 2 ⁰⁰	V. 7 ³⁰	Sz. 4 ¹⁰	>	ind	Alvincz	é	Sz. 11 ³⁰	V. 7 ⁴⁵	V. 10 ¹⁵	>
	> 6 ⁵⁵	> 12 ¹⁰	> 8 ⁰⁵	>	é	N.-Szeben	ind	> 7 ¹⁴	> 2 ⁰⁵	> 5 ⁰⁵	>
γ	V. 4 ³⁷	V. 9 ⁴⁰	T. 4 ³⁰	>	ind	Gyulafehérvár	é	V. 7 ²²	T. 1 ⁰¹	V. 6 ¹⁵	>
	> 7 ²⁵	> 12 ²⁵	> 7 ⁴⁷	>	é	Zalathna	ind	> 5 ⁰⁰	> 8 ²²	> 3 ⁵⁰	>

Bernát E. Sándor

Kolozsvár,

a magy. kir. posta és távirtd. szállítására, az 1900-iki gépkiállításon diszokmánnyal kitüntetve.

Az E. K. E. t. tagjainak, kerékpárok vásárlásánál árjegyzékem árából készpénz fizetésnél 15%, felszereléseknél pedig 10% kedvezményt nyujtok. Javításoknál 5%.

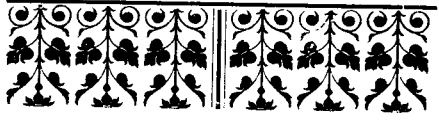
Hirdetmény.

Csik-Mindszent község Hosszszuaszó tizesében előforduló ásványviz-forrást ezennel haszonbérbe adom.

Értekezhetni alólirott nál.

Csik-Várdotfalván, 1901. márczius hó.

Petres András,
borvíz tulajdonos.

Kérés a tagokhoz.

Az évi tagdíj beküldetésére minden tagunknak postatakarékpénztári befizetési lapot küldöttünk. Kérjük t. tagjainkat, szíveskedjenek ennek felhasználásával évi díjaikat beküldeni. Az 1899. évóta hátralékos tagok az „Erdély“ 1901. évi folyamának ezt a számát már nem kapják meg, a folytatólagos füzeteket a választmány határozata értelmében visszatartjuk mindaddig, míg hátralékaikat befizetik.

Kolozsvár, 1901. január 8.

A fitkarság.

ERDÉLY

HONISMERTETŐ LAP.

AZ ERDÉLYI KÁRPÁT-EGYESÜLET KIADÁSA.

X. évfolyam.

Szerkeszti: RADNÓTI DEZSŐ.

Kolozsvár, 1901. 8—10. szám.

Angol vendégek.

Írta: Győry Iona.

Mintha egy mesékkel teleirt óriási képekönyv csodás lapjait forgatták volna végig előttem, úgy peregték le annak a hétnek napjai, órái, melyet Erdélyben éltünk át angol vendégeink itt jártakor. Mesék könyve lehetett az csak, melynek első levele az a sik térség, melyen az aradi vértanuk emlékoszlopa áll; a második levél benne már a tordai hasadék óriási kőlapja; a harmadik a gyalári vasbánya érczel erezett mély síkja s a többi lap aztán a kenyérmezei véráztatott róna, a toroczkoí határ pázsitos, zöld selyem lankája, végre ezüsttel csillogó kék felülete a Szamosnak Kolozsvár tövében.

Mesekönyvnek lapján mese van csak írva! Ezerévvvel ezelőtt keletről jött ide, regék nyomán járva egy nép, hogy idegen fajoktól, rómainak, dáktól, germántól, bolgártól kiküzdje e földet. S a föld meghódolt kelet daliás népének... Most azonban, ezer évnek utána, nyugatról jönnek már az idegen népek fia, regék nyomán járva, hogy eljussanak a magyar földre. De nem meghódítani azt, hanem meghódolva előtte, szépsége, dús volta és népének ereje, haladása előtt.

Jóformán csak regék, költött mesék szava nyo-

mán ismer az idegen bennünket. Már a mennyire ismer! Csaknem ilyen nyomon jöttek el ezek is hozzánk Angliából, ide a messze *Keletre*.

De ha már *Keleten* élünk, az az elégtételünk meglehet, hogy míg a próza mai ridegölő világában másutt úgy van, hogy a mesék elmondotta dolgok színe a valóságban fakóra sápad, addig az, a mit *nálunk* a valóság tár az idegen elé, az színesebb, melegebb igazság annál, a mit rólunk idegen ajkók költötte mesék mondtak. Nekünk nem félnünk kell attól hírnévkünk érdekében, hanem inkább kívánnunk kell ennek kedvéért, hogy a külföld szemtől-szembe nézzen meg, lásson meg bennünket, ne pedig a rólunk költött mesék homályos ködén keresztül.

A brit mondák Artus királya, a „flos Regum Arthurus“ fűzte a maga nevéhez azt a diadalt, hogy buzgó szívvvel és erős akarattal fogva hozzá, eloszlatta azt a sűrű ködöt, mely seregét a határhegyek között lepte meg, hogy társaitól elzárja. A köd eltűntén aztán egyesülhettek, hogy boldogok legyenek, megismerve egymást és erősek, segítve egymáson.

S nekem úgy tetszik, hogy azoknak működésében, kik a távol Anglia fiait ide fogadták, ide vezették, szinte a regés Artus király tette éled fel újra. Rá gondolkodok arra, a mit tettek és úgy tetszik, akár az angol unitáriusok magyar hitsorsosai, akár az Erdélyi Kárpát-Egyesület tagjai jutnak is eszembe, — hogy a regés hős dicsőségében osztoznak valamennyien. Buzgó szívvvel, erős akarattal oszlatják el ezek is azt a ködöt, az ismeretlenségnek azt a ködhomályát, mely a Kárpátok közt élő népet fedi el a nyugat elől. És ime, a köd eltűntén reánk találnak azok, a kiknek társainknak, testvéreinknek kell lenniök, hogy boldogabbak legyünk megismerve egymást és erősebbek legyünk, segítve egymáson abban a nagy munkában, melyet az emberiség haladásának neveznek.

Angol vendégeink, mióta a határon beléptek, óráról-órára több okot találtak arra, hogy a magyar unitáriusok és az E. K. E. előtt hálájukat tolmácsolják, de köszönettel nekik nemcsak az angolok tartoznak; én úgy találom, hogy van egy másik fél is, a ki kell-hogy tisztelettel és hálával hajtsa meg előttük a zászlót s ezek mi vagyunk, mi magunk magyarok.

Meg van a maga patriotizmusa a háborúnak és meg van a békének; míg amaz abban áll, hogy határainkat, házunk ajtaját eltorlaszoljuk az idegen előtt, emez viszont azt kívánja, hogy kapunkat sarkig tárjuk

kí előttük; míg amott a kéz az idegen elé nyújtva kardot markol; addig itt baráti kézszorítást kínál. S én nemcsak a magyar vendégszeretetet nyilvánulását, de az új, békésebb idők egyedül helyes, erősen, áldásosan hazafias politikáját becslöm abban, ahogyan Erdély az angolokat fogadta.

Lehet ez egyéni rokonérzés is nálam az egyes nemzetiségek iránt, de talán még sem egészen az, a mi azt mondatja velem, hogy különösen örülök s különösen jelentősnek tartom, hogy *angolok* azok, akiket úgy fogadtak, hogy azok jöttek, láttak és — le vannak győzve. Miért tartom fontosabbnak ezt, mint más? Saját helyzetünk magyarázza meg.

Multban és jelenben mindig azt látjuk, hogy a számra és politikai jelentőségre *kisebb* népek voltak azok, melyek bennünket kevesléssel, kicsinyléssel a maguk színvonalára szerettek volna lerántani; — nem gondolva arra, hogy ezzel nem fölöttünk, de maguk fölött gyakorolnak itéletet, mivel a mások munkájának, érdemének igaztalan kicsinylése nem egyéb, mint a közepszerűség önvédelme és árulója.

„Gyümölcstelen fára nem dobálnak kövel“; tartja a török példaszó s ime, itt a magyarázata annak, miért van, hogy az okkal való lenézés helyett immár a nem ok nélkül való irigység adja ajkára a bántalom szavát haladásunk nem egy nézőjének, kiktől tehát igazságos véleményt már ezért sem várhatunk. De mi sem bizonyíthatja haladásunk komoly voltát erősebben, mint az, hogy mennél nagyobb nemzet lesz tanujává e haladásnak, annál több az elismerés a komoly bírálatban.

S Anglia bizonyára azért tudta mindenha legjobban megérteni és méltányolni törekvéseinket, mert aki legmagasabban áll, az lát legmesszebbre.

Nem tagadom különben, hogy van az angolok és magyarok közt oly hamar létrejövő megbarátkozásnak, harmoniának néhány rejtett oka is; rejtett ugyanis azok előtt, kik a nemzetek jellemző sajátságait keresve, csakis a felületen maradnak s a helyett, hogy igazán vizsgálnák a dolgokat s így igyekezzenek önálló itéletet alkotni, megelégesznek azzal, hogy elfogadják a nemzetek jellemzését azon banalításokat, melyek csak a nagy tömeg számára valók.

Ezek előtt aztán úgy alakul meg a kontár kézzel írott arczkép, hogy *minden* angol hideg, praktikus phlegmatikus, szorgalmas, tanult és uralkodni vágyó. Mint ahogy a *felületesebb* külföldi ember szemében a magyarról rajzolt kép nagyjában az, hogy a magyar ember lovagias, duhaj, bátor, mulató, szavatartó és fénytűző.

No hiszen megessék bele ha csakugyan lehetne így generalizálni!

Felsőbbséges mosolylyal nevetnénk ki azt, aki azt képzelné, hogy minden angol az élcslapok John Bulljának négyzet mértföldekre osztott koczkázásu ruhájában jár vagy, hogy minden magyar a „Tschikoschen, Jogassen und Kanassen“ országában elképzelt ruházatot viseli.

Igen, de ha ezen a naivságon nevetnénk is, azért arra a csalódásra vagy csalásra milyen hamar ráme gyünk mégis, amit az egyes nemzetek felületes ismerői

jellem dolgában mondanak ki és *általánosítva* mondanak ki a nemzetekről.

Azokra a rejtett szálakra, melyek angolt és magyart aránylag oly hamar fűznek állandó barátságba, nem igen gondol senki.

Pedig lám, nemzeti jellemünk többféle vonása úgy hasonlít a látszólagos, sok különbség daczára is, hogy szinte úgy vagyunk vele, mint az egy tőből két felé ágazó fával; a kevésbbé lényeges részek vannal egymástól legtávolabb, de ha lefelé hatolunk a mélybe rejtett gyökérhez, egyre jobban közeledik egymáshoz a két ág.

Kezdjük a hasonlóságot azon a vonáson, mely a legszűkebb körben, a családban érvényesül. Hol van még meg az az erős családi érzés ugyanolyan fokban, mint a magyarnál és az angolnál? S ha melegségre kedélyességre nézve hasonlít is hozzá más nemzet, de mindegyik másnál hiányzik belőle az a kissé ünne pélyes szinte a régi patriarkális királyságokra emlé keztető szervezet.

Még a legapróbb vonások is ezt igazolják. A német családban az ökölnyi gyerek apját, nagyapját i tegezi; angolnál, magyarnál mindig „you“ és „kegyel med“ volt a címkezés régen; más előtt meg úgy be szólnak apjukról, hogy „Mister ez és ez“ nálunk meg „apám *uram*“.

Baráti körünk megválasztásában nem vagyunk-e szintén hasonlóak? Nevetségesek tán ezek a csekélységek, de hát néha a paránytűkör veti vissza legtisztáiban a képet, ha kicsiben is épen? A magyar paraszi gazda a jövevény idegennel kinn a háza előtt szívesen elbeszélget; egy ital borral, egy pipa dohányval is megkínálja, de ahhoz már jobban meg kell neki ismernie a maga emberét, hogy azt is oda mondja neki. „Tessen belül kerülni.“ És vajjon nem ennek pári képe-e a régi angol ház gazdája, aki szintén csak késlekedve teszi meg azt, hogy az idegent a kandallóhoz bocsássa, fahasábot vetve a tűzre, mert akivel tűzét osztja meg, az baráttá van fogadva.

De ha aztán a családi, baráti kör kis határán túl nézünk, mennyi a hasonló vonás ott is!

Szabadságért, idegen zsarnokság megtöréseért, önkénykedő olygarchák megfékezéséért és a kereszténység védelméért a pogány ellen ki küzdött többet a nemzetek közül, ha nem mi ketten? Az ő Magna Chartájuk és a mi Arany Bullánk csaknem egy időben, hét rövid esztendő különbségével látnak napvilágot abban a korban, mikor sehol Európában alkotmány még nem volt. Mikor a törvény még minden más országban csak *pallos* a király kezében a nép fölött sullogtatva, addig Angliában és nálunk *vedő paizs* az mentőleg terjesztve a nép feje fölé. Nagy Alfréd és Szent István a két ország első királyai a királyi hatalommal együtt a kereszténységet is beviszik országukba. Legnagyobb hőstük, Oroszlánszívű Richard és a mi Hunyadi Jánosunk Krisztus országának védelmére ontják véréket a pogánnyal való harcban.

A királyi trónnak sehol sem volt szilárdabb alapköve, mint Nagy-Britannia fehér sziklai és a mi Kárpátjaink granit kőszálai. Az ország koronája erőt ad a gyöngének is mindkét nemzet szemében s a mint a

remény brit légiók is hűséget fogadnak Erzsébetnek, így a mi hőseink ajkán is egy nő védelmét esküszik e szó: „Moriatur!”

De nemcsak a múltnak már befejezett eseményeiben látok én rokon vonásokat. Van ilyen abban is, ami a jellemnek legéletteljesebb jelensége: a kedély.

Csaknem azt kérdezem magamtól, van-e hát, kiknek figyelmét elkerüli az, hogy a kevésbeszédűségben, a haszontalan, léha szó kerülésében hogy összefér az a keleti, méltóságos magyar fajom, meg a szilárd, büszke brit. Aztán meg a régihöz, a nemzeti hagyományokhoz való ragaszkodás is közös. A kéneső természetű, szikrázó francia már maradiságnak mondja

erősek, az angol és a magyar, földérinteni a bánat éjelét a lelki derű csillagfényével; ki más képes erre? Ha a német az érzelmek világába lép, szinte elmerül benne: ha pedig a francziánál az „esprit gaulois“ kaczag ki a szemből, hogy lenne ott könny is?

A mi Aranyunk Bolond Istókja, Jókaink regényeinek javarésze épen úgy át van szöve a humor gazdag életerével, mint Thakeray és Dickens művei. És nemcsak a két nemzet legnagyobbjai nyerték ezt meg, de többé-kevésbé az egész nép is és — — nos és ez is egyik ok volt arra nézve, hogy miért voltunk mi most Erdélyben az egész idő alatt olyan jóbarátok?

Az is igaz, hogy nem fedezték föl egymásert-

ANGOL KIRÁNDULÓK ERDÉLYBEN.

Erdélyi fényképe után

ezt mi. Kettőnkénél, de én bizonyos fokig (hiszen nem mondok: azért épen, hogy a parlamentbeli gyapjuzsáton való ülés fokáig!) nélkülözhetetlennek tartom a régi dolgok megbecsülését ahhoz, hogy egy nemzet fejlődés: természetes lehessen.

És: aztán még egy dolog van, a miben közelebb állunk egymáshoz, mint bármely más nemzet. Hogy mi ez az egy vonás? Az emberi kedélynek legnemezebb, legbecesebb megnyilatkozása, legmélyebbre szállása és legmagasbra emelkedése, a *humor*

Jól értsük meg a dolgot. Én nem az élcelődésről, nem a komikai érzékről, vagy épen a gunyolódó, satirikus vénáról beszélek. Mindenben tútesznek rajtunk, mindkettőnkön mások; — de abban, a mi igazán humor, a mi a sokat szenvedett léleknek önmagát legyőző kibékülése, — a lélek borongó sötétjén áttörő szívérvány, — ebben mi vagyunk csak ketten

mészetét talán az első órán, mivelhogy tartózkodó mindakettő, de hát még ennek révén is rokonvonást láttak ki egymásból.

A mint aztán Erdély felé közeledtünk s egyre-másra tűntek szemünkbe a mezei lakok, tornáczos, verandás családi házak békés, üde kertek közepén, csak látjuk ám, hogy az angolok arca egyre jobban földérrül; olyan otthoni érzés lepte meg őket. Mert hiszen az angol, kit a felületesen ismerő afféle örökké irodában, üzletben élő „business-man“-nek képzél, az az angol alig várja, hogy a City üzletvilágából szabadúlva kijuthasson a maga kis family-house-ába, a hol a nyugalom várja, a szabadság és a kedélyesség, tehát mindaz, a mi angol előtt a legbecesebb.

S a mint egyre jobban otthon érezték magukat, jellemző vonásaik is egyre jobban előtűntek. Erdélyi időzésünk alatt a napilapok azt úgy is megírták rólunk

apróra, hol jártunk, mit láttunk: én nekem tehát a Kárpát Egyesület intenióit kell követnem, mikor inkább csak róluk, a vendégekről írok, meg olyasmiről, a mit a reporterek, mint kívül állók, nem tudhattak megírni rólunk.

S az a legérdekesebb, hogy akkor értette meg egymást a két nemzet kedélye legjobban, mikor mindkettő leginkább az maradt, *aki*. Arra nézve, hogy sem vendégnek, sem házigazdának nem is szabadna voltakép valódi egyéniségéből magát egészen kiforgatnia, arra nézve eléggé komoly megfigyeléseket is tettünk néhányan. Majd rákerül a sor azokra is mindjárt.

Eleinte egy kicsit tartózkodva nézegettek farkasszemmet az angolok a magyar urakkal és mindegyik azt gondolta a másíkról hogy: „Hátha talán büszke?”

Hanem hát nem lenne az angol olyan intelligens faj, mint amilyen, ha ki nem találja (még a beszéd meg nem értése mellett is) hogy kik azok, akik velük az erdélyi urak személyében szemben állanak. Már nézzék el az erdélyiek nekem, egy „Magyarországból való jött-mentnek“ (oh, tudom ám, hogy ez a neve annak, aki nem erdélyi) azt a jogbitorlást, ha azt mondom, hogy *én* voltam büszke arra a sok dicséretre, mit az angolok az erdélyi urakra mondtak.

Aradon kezdődött már a barátkozás. Aradi szíves házigazdáink ott maradtak az állomáson és nem jöttek velünk; erre Nagy Britannia, — aki mindig anektál — tőlem reklamálta, hogy az aradi urak hova lettek és miért fosztjuk meg őket azoknak a társaságától. Mintha bizony én nem szívesen anektáltam volna őket a társaságunkhoz. De hát nem foglalni jöttünk ide, uraim, mondtam nekik. Elég, hogy hódítást még is tett az egyik angolunk. Elég csinos fiú volt, az igaz; fekete szemével, vörös bajuszával, fekete saccoban vörös szegfüvel elég hazard megjelenésű volt ahhoz, hogy a rouge et noir színeit viselje. Szóval még azt is kérdezték tőle, hogy — házas ember-e? Volt benne annyi angol flegma, annyi unitárius egyenesség és — papi önmegtágadás, hogy bevallja, mi tagadás benne, biz ő házas ember már. Bókot különben más városban is kapott Mr. Romeo. (Mert így nevezték el. De úgy kell neki. Muszáj volt neki az István főhercegben odatérdelni az erkély arasznyi, külső párkányára és ott ég és föld között lebegve szavalni Romeo bucsuját, azért mert el kellett válni — holnapig) Tordán megint mondtak neki valami hízelgőt, de azon már meg kellett osztoznia valaki mással; azzal aki neki szobatársa volt, a társaságnak pedig legszebb öreg ura. Szálás, délczeg ember, igazi angol sudár cserfa; noha a koronáját belepte a fehér hó. Azt kérdezte az öreg úrtól a tordai szálló szobaleánya, hogy fia-e neki az a fiatal úr; abból gondolja hogy az, mert hogy olyan csinos!

De értik a tréfát; angol-magyar közös vonás ez is nálunk. Együtt ültek Dévára menet a vasúti kocsi-ban három magyar úr, meg az egyik angolunk, igazi apostoli modorú, szelid, csendes, walesi pap. Az egyik jókedvű magyar úr elkezd neki árulkodni tréfából a másíkra, — németül — hogy annak nagyon megtetszett a társaságban levő egyik hölgy — hangja. Eleinte majdnem azt hittük, hogy tán még meg is botránko-

zik azon a szón, hogy: „er ist ganz verliebt“, de lám, a mi papunk se szól, se beszél, csak odafordul igazi apostoli mozdulattal a bevádolt fiatal emberhez és megfogja annak a pulzusát. Persze volt kaczagás; három állomást is elhagytunk már és még mindig hangzott. Hanem aztán méltó visszhangja volt ennek a kaczagásnak az a másik, mikor három nap múlva, a kolozsvári hangverseny után csak látják ám a magyar urak, hogy az angol apostol olvadozó hangján gratulál ugyanannak a hölgynek és nagy odaadással rázza a kezét. Erre az egyik magyar úr odalép és ugyanolyan mozdulattal, mint azt annak idején a walesi pap tette, ő fogja meg ennek a pulzusát! Zavarba jött egy kicsit, de utóbb is ő nevetett rajta legjobban.

S ami nekem a sok jó tréfa nyomán fölhangzó vidám kaczagásban annyira tetszett, az az, hogy ennek a kaczagásnak hangja mindig — tiszta. Valami bámulatos ethikai tisztaság van az angol nevetés atmoszphaerájában. Ugyanaz látszott a mi vendégeink egész beszédjéből, modorából is, amit én például az angol humoristáknál becsülök oly végtelenül sokra. Jókedvű az mind, akár az iskolás gyerek; kaczag, a tápláló roastbeesen, hegylegelői tejen, vajon nevelt, bükkerdei levegőn felöltött John Bull ivadék egészséges jókedvvel; tréfás is, pajzán is, de — egy hajszállal sem megy annál tovább, ahol a tréfa már sértené akár a jó izlést, akár a kegyeletet valami iránt. És nem nemzeti vonás-e ez is nálunk a mi parasztjaink csöndesen tréfálkozó, de mindig tisztességtudó modorában?

Ott a Torda-hasadéknál, ahol e titán kéz faragta emléktábláról pogányt letipró győzelmes daliánk, fejedelmi Szent László hősrégjét, meg az ereje és bája hatalmánál fogva egyaránt hódító, a Lóna és Szendile kettős neve alatt alakoskodó istenhegyi székely leány szerelmes történetét olvassa le a képzelet; — ott a Torda-hasadéknál már mintha a tolmács is fölöslegessé vált volna az idegenek meg a mi székely parasztjaink közt. Beszélt a lelkük egymással. Csak elnéztem, a hogy megértették egymást a székely vezetők meg az angol urak és aztán együtt kerestek torony-csigákat a fakó márga meg a rőt porphir között és azt is ott tanulták meg az angolok, *szó nélkül* egy székelytől, hogy bizonyosra lehet venni, micsoda kő, micsoda csiga rejlik ott egy ásónyomnyi mélyben, a hol vasfű nő vagy réti rozsnok vagy rózsás porcing.

És mikor társaságuk nagytudományu vezetője, megállva a Torda-hasadék ezer csodája előtt, mélységes tekintetével belemertült az egymást fedő földrétegek lapjaiba s úgy olvasott azokból, mint a titkos könyvek leveléről, hófehér feje köré ezüstös glóriát szőtt a sápadt őszelői nap és az idegen föld tudósa úgy állt ott, mint a régi idők föltámadt alakja, a galambász Torda, Hadur föltámtosa, olvasva a titokzatos rovasok jegyeiből.

Azután következett Toroczkó! A mivel ennek minden fia, leánya hozzájárult a nap szépségéhez, azt rendelni, parancsolni nem lehet, mert azt valamennyi a maga kedélyéből, méltósággal párosult magyar szívéllyességéből merítette. Hogy a mi magyar népünk modorában mennyi az urias, méltóságos vonás, talán

Utivázlatok Mezopotámiából.

A PAROMARI VÍZESÉS.

Tull Ötön rajza

az jellemzi legjobban, hogy mikor az a két szép szál, délczag toroczkói férfi szivességéből sorra felöltötte a különböző alkalmakra való népviseleteket, angol szomszédom aggódva kérdezte, hogy: „Mégis nagy áldozat lehet a kedvünkért parasztruhát öltetni és annyit fáradni ezeknek a — gentlemaneknek.“ És igyekezett legalább kezet szorítani velük némán.

Mikor pedig a fehérbe öltözött szép toroczkói leányok virággal halmoztak el bennünket, egy nyolczvanegy éves öreg ur sürgetőleg kért, mutassam be a hölgyeknek, hogy ő a canterbury-i lelkész, mert szeretne nekik köszönni.

Hogy fogjuk azt *mi, magyarok* méltóképen megköszönni az egész angol fogadtatás rendezőinek, hogy a magyar népről, nemzeti jellemről ilyen képet varázsoltak az idegen vendégek elé?

Hogy az angolok a letelt hét végén csakugyan ismerték már a magyart némiképen, arra bizonyoságnak talán annyi is elég, hogy mikor egy szép, derült reggelen bejártuk Kolozsvár utczáit és oda tekintettünk egy magaslatról a hatalmas domra (— úgy állt ott, a sárguló lombok gyűrűjében a város, mint egy beces, régi vésetű camea aranyba foglalva —) elgondolkozva mondja a mi legifjabb angolunk hogy: „Nagyon hiányos lenne a kép, mit Magyarországról nyertem, ha Kolozsvárt nem látom. Nem azért mert szép, mert gazdag, de mert ez a város *egyéniség* és mert a magyar jellemet érzem ki belőle. Van benne méltóság, keleti pompaszeretet, de csak épen annyi, a mennyi megóvjá attól, hogy kozmopolita jellegűvé legyen; haladni tudása, akarása már nyugati egészen s ami végtelenül kedvessé teszi Kolozsvárt is, meg a magyar jellemet is, az, hogy méltósága oly természetes, oly öntudatlan, hogy nem gátolja benne azért a közvetlen kedélyt.“

Most, mikor ezt találtam megemlíteni, felöltik előttem még egy pár vonás, a mi összeköttetésben van, az angol jellemmel egyáltalán. És ez utóbbi ok az, a miért nem akarom mondani.

De mielőtt belefognék, előre kell bocsátanom egy-két szót, ha úgy tetszik bevezetésül, ha pedig őszintén kell szólnom, mentegetőzésül, öngazolásul.

Magyarországi kirándulásukból az angolok tapasztalatokban, tanulságokban gazdagon tértek vissza hazájukba. De a világ önző. Nem tehetnének meg azt mi magunk is, hogy szintén levonjunk magunknak a törtétekből, a látottakból néhány olyan tanulságot, a mely talán javunkra válhatik?

Mindenekelőtt azt kellett látnunk, hogy úgyszólván meg volt magyarázva előttünk annak a titka, miért utazik az angol olyan könnyen és szívesen; miért nem olyan Attila korabeli népvándorlás vagy Livingstone-féle expeditio neki Angliából Magyarországra átjönni, mint nekünk az, hogy a szomszéd megyébe átmenjünk. Jórészt az egyszerűség okozza. Egyszerűség a ruházatban úgy mennyiségét, mint minőségét véve a ruhának.

Hogy pedig a legkülönbözőbb napi beosztás szerint elhelyezett evés sem árt meg nekik és hogy még a négyórás felkelések, öt percz alatt eltüntetett reggelik, napsütés, szélfuvás, kocsirázás összehatása nem elég

arra, hogy egyetlen egy migraine-es angol hölgyet vagy mogorva angol öregurat hozzon felszínre, — annak viszont a higienikus életmód az oka. Nem beszélek a társaság egy-két tulzójáról, pl. aki még soha nem evett húst vagy a másikról, aki még soha bort, sört nem izlett; — ez megint túl van talán a helyes közép-úton, de hogy a természetükké vált, észszerű mértékletesség ételben, italban igazán javukra válik, azt abból a két ellentétes példából láttam, hogy míg a mi nyájas, bölcs öregurunk, az egyik legáltalánosabb kedvenc, Shrubsole ur, a hetvenen túl járva is, milyen fiatalosan derült tudott lenni reggel, este az asztalnál; — addig viszont a legifjabbik (a magyar urak eleinte tréfából kucsébernek hitták, az Isten bocsássa meg annak, aki kicsizelte, de utóbb úgy meg talált nőni előttünk, hogy aztán még a „britt fiaoroslán“ nevet is kicsinyeltük neki) ép olyan helyes mértéket tartva, mint az öreg ur, csattanó jókedve mellett is olyan okos és komoly tudott lenni helyel-közel, hogy mikor az egyik banquette után végighallgattam, amit ez a *harmincsegys éves ember éjfél körül* beszélt, bizony az jutott eszembe, hogy nem sokszor hallottam valakit ilyen talpraesetten beszélni, ilyen *korán* és ilyen *későn*.

És talán a fiatalok és öregek sok ponton való találkozása hozza magával azt, hogy olyan jó harátok is tudnak lenni együtt. Nem akarok olyan lenni, mint a pusztában lakó beduin, aki a vendégét lovagiasan a határig kíséri, de ott aztán azt veszi el tőle, ami a legértékesebb, de azt csakugyan szeretném, ha az angolok viszonzásul magyar gazdáik barátságáért azt a titkot hagyták volna itt, hogyan nevelik bele a fiatalokba azt a mély, de azért nem erőltetve jövő, hanem szíves örömmel megadott tiszteletet az öregek iránt. Volt egy pár olyan tagja a társaságnak, akire addig úgy igazában talán ügyet sem vetettünk, amíg azt nem láttuk meg, hogy mindegyik fiatal embernek volt egy-egy öreg ura, akire vigyázott, akit szolgált. Tíz óra után nem az öregeknek kellett a fiatalokat kapacitálni, hogy talán menni is kellene, hanem ezeknek volt gondjuk az órára csakugy, mint a léghuzamra, szélre, forró vagy hideg ételre-italra, nehogy az öregeknek meg találjon ártani a kontinensen való legénykedés. És mikor azt láttam, hogy az öregek egy-egy szavára hogy ugranak fel emezek, mintegy parancsra várva és mikor hallottam tőlük azt, hogy: „Ez és ez az ur *megengedte*, hogy én lehessenek a lakótársa vagy *megengedte*, hogy ma segíthessek neki irni“; — és aztán eszembe jutott, hogy vannak országok, ahol a fiatal ember előtt a saját édes apja is csak „az öreg“, hát bizony úgy találtam, hogy az ilyen bizonyos országok csakugyan nem ok nélkül vannak Angliától jó néhány délkörrel — Keletre.

S ami mondani valóm még hátra van, azt talán azért hagytam legutoljára, mert e hosszú cikk nyomán most már régi ismerősök vagyunk és így olyant is elmondhatunk, amit a cikk elején még nem mertem volna. Magyar embert, magyar házat soha még azzal senki nem vádolt, hogy valamiből szűken adott volna. Ha vendégnek már valaha panasza volt ránk, soha másért, mint azért, hogy egy kicsit nagyon is szívesen volt mérve az ételben a tejföl, a töpörtyü. A jóakarata-

nak egy kicsi kis fölöslege volt az talán, ami az angoloknak egy-egy órát idegenszerűbbé tett, mint amilyen ez az óra a fölösleg nélkül lett volna. Tudom jól, úgy volt az a dolog, hogy mióta az István főhercegbe beléptek, azóta minden lakománál más és más közegek voltak a *gazdák!* De a *vendég* mindig ugyanegy volt és az örökké ünnepélyes hangulatu, örökké szónoklatokkal fűszerezett, örökké „God save the King“-gel elhűtött és fölállással nyugtalanított lakomát enni két hétig — — —

Ki próbálná meg hatkor reggel frakkot vagy diszmagyart ölteni föl és abban járni végig, borbélyt, trafikot, hivatalt?

Lássák, volt talán idő, mikor a magyar csak mint exotikus, őseredeti keleti ritkaság volt érdekes az ide-

gen előtt; akkor még elnézhettük, hogy a művelt francia egyebet se tud rólunk, mint azt, hogy: „le tchardache“ „le tzigagne“ és le „gouillache“; — de most már nézzünk a tükörbe és ne feledjük el, hogy kultur nép vagyunk, akit a nyugati szomszédoknak nemcsak mulatás közben, de munka közben is érdekes meglátni; — nekünk most már nem az kell, hogy a vállunkra veregessenek, hanem az, hogy kezet szorítsanak velünk a legműveltebbek is a komoly elismerés adójául. — Plane, ha a jó sors olyan látogatót vet közénk, a ki — mint a mi angoljaink — csakugyan élvezi is azt, a mit *komoly* életünk jelenségeiből lát.

Mikor még az angolok is, úgy az első napokban *csak* hurrah-ztak és himnuszt énekeltek, mi meg csupán csak szónokoltunk és éljeneztünk, akkor még nem értettük úgy egymást. Miért? Mert — egyikünk sem olyannak mutatta magát, mint a milyen. Erről a kis „brit oroszán“ jut eszembe. Egyszer az asztalnál szembe kerültünk épen. A sok hurrah alatt látom ám, hogy izgatottan rázza az aranyfényű sörényét és végre is átszól hozzám: „Maga is azt gondolja, hogy minden angol csacsi és mind nevétségessé akarja magát tenni? Mi magunkra nem ismerünk így, hiszen soha sem kiabálunk ennyit otthon, mint itt teszik közülünk néhányan?“

„Hát azt hiszi“ feleltem neki, hogy *mi* talán kívánjuk ezt a vendégtől?

Ez a párbeszéd lassan-lassan tovább adódott és mialatt csendes mosolygás kíséretében aféle szabad közműves jelszóvá lett köztünk valami, az alatt egyre kevesebb lett a hurrah és az éljen, de több a kedélyesség és a tanulság.

Bár csak századrészé-vel tudnék írni annak a melegségnek, a mivel érzem azt, hogy nekünk magyaroknak vigyáznunk kell arra az egyre, hogy csupa *mások* iránt való jóakarattól ne kövessük el azt a méltatlanságot *magunkkal szemben*, hogy kevésbé megállapodottak, kevésbé mérsékelt-

tesnek, kevésbé komolynak mutassuk magunkat, mint a milyenek vagyunk.

Megkezdődött az az idő, hogy idegenek fognak bennünket felkeresni nem szánó, és mosolygó kíváncsisággal többé, de a nagyrabecsülés érdeklődésével; készüljünk el a komoly szerepre komolyan.

Istennek legyen hála, úgy van az igazság, hogy ha a becsülésre méltók akarunk lenni, nem eltitkolnunk, hanem megmutatnunk kell azt, mik vagyunk. Nem kiforgatnunk kell magunkat, de hűnek kell maradni önmagunkhoz. — Reális mivoltunk szilárd talajától kérjünk erőt, hogy mint a regék Anteusa, új erőnyerve ily módon, folytathassuk a küzdelmet ezután is százszorossá növekedett erővel.

Úti vázlatok mőczopotámiából.

Irta: **Czárán Gyula.**

IV.

A paromari vizesés.

Eddig csak a rekiczeli vizesésről szólott mindig a nóta: mintha csupán az az egyetlen vizesés volna ott. Pedig tessék elhinni, van ott még több is; csak ne tessék a fáradságot sajnálni s méltóztassék egy kisit körülnézni a környéken.

Itt van mindjárt ez az esés a Vigyázó felől alázuhogó Valeszáka felől alázuhogó Valeszáka fő völgyének egy jobbparti mellékágán, az u. n. Pareu márén (Nagypatak), körülbelül egy órányira a vizeséstől felfelé. Nem nagy fáradságba kerül tehát az egész; s ennyit talán meg is érdemel.

Öt-hat méternyi magasról zuhog le a víz egy szorulatba, az oda úsztatott fenyőtönkök torlata közé. Ezek annyira felhalmozódtak a vizesés lábánál, hogy magasságának egy részét el is takarják. Különösen egyik oly impertinens volt e tönkök közül, hogy egész testével belefeküdt a vizesésbe, ennek aljától legmagasabb pontjáig s teljesen kivette azt formájából. Most azonban már ninesen ott a felvétel céljából eltakarítottam onnan s így bárki megnézhetné e vizesést, ha nem volna az az egy órai út olyan sok egy magyar turistának!

V.

A sásbércz (Leszpegye.)

A rekiczeli vizeséssel szemben tornyosodik fel e magasra törő sziklaszál, parancsoló tekintettel uralkodva az egész szakadék fölött.

Most már, mióta az útban álló fák el vannak takarítva: a menedékháztól is jól látható, s impozáns alakjával a vizesés festői keretének — mondhatni — fő szépsége, igazi dísze, onnan nézve is.

Azonban a ki teljesen kifejlődött alakjában akarja élvezni, az másszék fel a balparton a vizesés hídjához aláereszkedő meredek kőfolyáson, fel azon nyeregbe, honnan a felső esésekhez vezet ismét le az út. Ezen nyeregben álljon meg s forduljon vissza: itt szemben áll a Sasbérczczel s ennek teljes csonkítatlan nagyságában és valódi szépségében színről-színre gyönyörködhetik.

A *Szikla* hegytetőről nézve egész más alakot vált: itt már pereme egy óriási pártához hasonlít. Innen tekintve imponál igazán ijesztő kopárságával: most látni, hogy nemcsak a mélységbe alányúló merőleges sziklafala, hanem a hátát képező meredek lejtő is csaknem egészen csupasz; mert olyannyira sziklás, hogy növényzet rajta nem képes megotthonosodni.

VI.

A Súra barlang.

(a Vále Firében, 1:75,000 katonai térképnek, az 1902. magassági számán alul nem messze.)

Nem is egy barlang, hanem mindjárt kettő együtt: olyan nagy a gazdagság itt barlang dolgában.

A kisebbik, az alsó, csak egy jó szobányi üreg, melyben 30—40 ember elférhet s találhatna eső ellen menedéket, — ha ugyan jönne valamikor egyszerre annyi turista ide Valószínűleg ettől a csúrtól származik az egésznek *Súra* neve.

A nagyobbik már messziről csábító, szép szabályos, gracióz portáléja van; nagyon kecsegteti az embert; de csak akadályokkal lehet belé jutni. Lajtortján vagy üsztürtin* kell hozzá felmászni; azután egy síkos sziklalejtőn felkúszva, az előcsarnokot elfoglaló víztútkrön átgázolni. Ebből egy ajtónyílás vezet át a belső nagy kerek csarnokba, melynek medenczéjét egy a küszöböl kiemelkedő sziklapárkány választja el az előcsarnok medenczéjétől.

E belső csarnok szép, szabályos kerekded alakú, 10—12 méteres átmérőjü lehet; magas boltozatok borúlnak rá; de az egész termet elfoglalja a víz túkrc, úgy, hogy ez itt tulajdonképp egy földalatti tavat képez.

De hát hová lesz a barlang vize? mert hiszen nem ömlik ki a portálén.

Erre a kérdésre csak az a kedves kis forrás tudna felelni, mely a barlang alatt egy puskaövésnyire, ép a patak partján önti ki ebbe jéghideg habjait. Szomjas magyar turistáknak melegen ajánlhatom e kitűnő hideg vizet. a bor behűtésére!

* Ha egy fiatal fát levágnak, ágait lecsontítják s csak oly hosszú csapokat hagynak meg belőlük, hogy ezek a láb elhelyezésére mintegy lépeső fokok gyanánt szolgálhassanak: e primitív lajtortját üsztürtinek hívják.

Brassó vidéki kirándulásaink az 1901. évi nyarán.

Írta: K. Fodor János.

Az Alpesek bűbajos világát erdélyi Kárpátaink oly szépen, oly gazdagon váltakozó formákban s oly könnyen hozzáférhető módon alig mutatják másutt, mint Brassótól délre, a Csukástól a Nagy-Királykőig.

S hogy e gyönyörű hegláncz képében méltó pontról zavartalanul gyönyörködhesünk, a széles hátú

Kotta odakönyököl feke-
tehalom felett a Bárca fensík-
jára, szemtől-szembe a Kárpátok óriásaival s kinálgatja 1294 m. magas vállát számolyul.

Az Erdélyi Kárpát-Egyesület brassó-megyei osztálya az elmúlt nyáron különösen heigazoltságot rátermettségét feladatainak teljesítésére.

Felejthetetlenül kedvesek voltak az általa vezetett kirándulások, melyeknek sorozata a *Csukásra* — a Bárca délkeleti fordulójánál 1958 méterre emelkedő szép mészkőcsuesra — vezetett kirándulás nyitotta meg, mely alkalommal Ó-Sánczról történt a fölhatalás, a Tészla tétőn át. Melléczélja volt ezen kirándulásnak a 400 K. költség előirányzattal létesítendő turistaútnak nyomjelzése

Második alkalommal a Nagyköhavas 1840 m. magas orma volt a kirándulók célpontja, még pedig azon feladattal, hogy az orom a legrövidebb, a Gyorgyina völgyből kiinduló, vadászösvényen éressék el s a nehéz és itt-ott veszedelmes út egyuttal jeleztessék. Hogy a jelzés csak részben sikerült, azért nem a résztvevők buzgóságát, hanem csakis a beállott esőt érhetné gáncs.

Harmadik útjában a Magas Rong-ra, a brassói közephegységnek egyik alig ismert 1285 m. magas tőjére vezetett szép számú társaságot (közöttük nőket és gyermekeket is) az osztály.

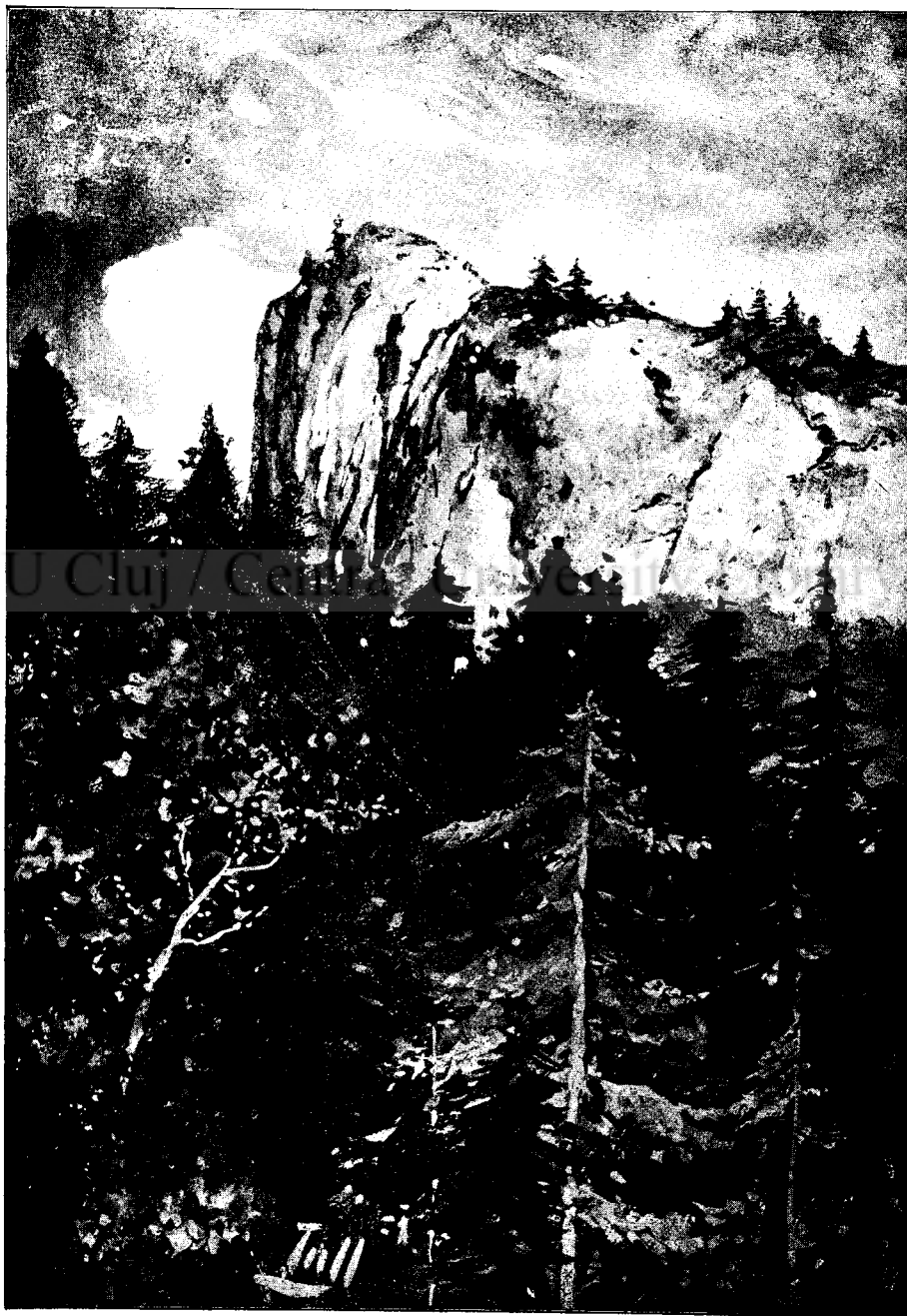
A Magas Rong nem épen kiváló voltának köszönhetette a megtiszteltetést, hanem leginkább annak, hogy neve egy időre a brassói társadalomban forgalomba jött, mivel bizonyos körök e hegy déli lejtőjén szanatorium létesítésével foglalkoztak.

A Magas Rong kilátást nem igen nyújt, egyrészt, mert a hegy széles erdővel van borítva, s a teteje is lombkoszorut hord, másrészt, mert körülötte álló társai mind magasabbak. Mindössze éjszakai irányban nyílik a Rozsnyóra siető Vidombák patak völgyére és azontúl a Bárca-ság egy szakaszára némi kilátás a

széles bükk-törzsek mellől.

Mindezt figyelembe véve a Kárpát-

Egyesület, párját ritkító hálás körútba foglalta a kirándulás célpontját. Predeal állomásról kiindulva azon alacsonyabb hegháton vezetete a társaságot, mely a Bucsecs és Deák-havas köz-
között. Mily szépen lehet gyönyörködni e határösvényről a Buksornak, a Bucsecs legszakgatottabb nyulványának szédítő bástyáiban, mely kedvesen mosolyog szembe éjszak felől a Deák-havas lépcsőzetes, lombdús oldala; mikor pedig odább érve a Bucsecs malajesti katlanába fér a tekintet, melynek mély fenekét befedi a malajesti csipkés gerinc sötét árnyéka,

Utivázlatok Moezopotámiából.

A SASBÉRCZ.

Tall ödm rajza.

gyökeret ver a láb, elnémúl a szó és a havasi óriás fenségében Isten fenségét érzi mindenki s önkéntelen fohász száll kebeléből.

Egy más alkalommal elvezette a Kárpát-Egyesület a természetbarátokat a Propásta sziklaszorosba, a Nagykirálykőlábához, majd megint a Csukás vonzotta őket, míg végül augusztus 24 és 25-ikére a Bucsecs meglátogatását tűzte ki.

A Bucsecsnek megjárása — jöllehet ő hordja 2508 m. magas ormán legmagasabban Magyarországnak határoszlopát — nem tartozik ma már a legnehezebb feladatok közé; mindazonáltal a Kárpát-Egyesület kirándulása helvet kér magának az érdekesebb hegyi kirándulások krónikájában már csak azért is, mert 24 óra alatt, kedvezőtlen időjárásban, éjjeli meneteléssel s részben gyakorlatlan s meg nem edzett turistákkal képes volt oly útat végezni, melyhez más-kor legalább is kétszer annyi idő használtatott fel.

Este 6 órakor indult a 11 tagu társaság 2 sze-kéren a Vidombák völgyén felfelé a malajesti völgy elejéig. Innen lámpákat gyújtva gyalog folytatta útját, hogy az erdőoldalon felfelé kigyózdó ösvényen eljusson a 800 méterrel magasabban fekvő malajesti menedékházba. A sötét éjszaka gátolta a rendes haladást, úgy hogy a máskor 2 óráig tartó utat 3 $\frac{1}{2}$ óra alatt tette meg a kis csapat s nem messze volt az éjféli, midőn a menedékházba bezörgetett.

Nehéz felhők között bujkált a teli hold, kékes fénysugára, mint egy óriási villanyos reflektor, csak egy-egy pillanatra világította meg kis, tetes fénnyel a sötét szikla bástyákat, a zugó szélviharban hajlongó fenyőszálak ingó koronáját, és a völgy fenéken tajtékozva ugráló hegyi patakat.

Benn a szebeni Kárpát-egyesület menedékházában csakhamar barátságosan pattogott a kandalló tüze, az égő fenyőhasábok pattogása mellett kellemessé vált még a künn üvöltő orkán zúgása is, mely meg-meg-rázta olykor a menedékház ablaktábláit, hogy rázör-gessen a kedélyesen vacsorázó, adomázó, majd tósztozó társaságra.

Egyszer csak felhangzik egyikünk ajkán egy régi dal, dieső napoknak örökké élő maradványa.

Eléinte csak magába fojtva, alig hallhatóan, majd hangosabban, végül az egész társaság lelkesülten énekeli

„Kossuth Lajos azt üzente

Lajos nap előestéjét virrasztottuk épen át. Itt az ország határán, a tiszta magasban, távol az emberlakta földtől, annak úzérkedéseitől, önként lopódzott a szivekbe ennek a napnak évfordulóján a hallhatatlan Kossuth

Lajos emlékezete. S ez emlékezettel megnövekedett bennünk, e nagy hazafi gyarló unokáiban a hazaszeretet lángja; s a lángoló hazaszeretet volt az az erő, mely kitárta a kis menedékház ablakait s a sötétben fekvő völgyén át tulharsogva a tomboló orkánt zengette kilencz torok ércze:

„Hazádnak rendületlenül légy híve ó magyar.“

A felhők ködéből nehezen bontakozó reggeli nap már az Omu oldalán találta a kis csapatot, s bár a szélvihar még mindig esattogtatta szárnyait, a nap kegyesebb volt irányunkba; rövid időközökre ránk öntötte tündöklő, bár hideg sugárözönét.

Délelőtt 10 órakor visszafordult a turista csapat, meglopta utközben a malajesti oldalon még virágzó gyopár bokrait s ebédjének elfogyasztásával neki indult a völgybe vezető útnak, hogy esti 6 órára kiindulási helyére a rozsnói vendéglőbe érjen.

S annyi szép kép után a legszebb itt várt bennünket.

Midőn Rozsnón a vasut-utczába befordulnak szekereink, egy sereg kis lányka harsány éljenzéssel üdvözöl bennünket.

Benn pedig a vendéglő kapujánál újabb meglepetésképen a feleségek s több jó barát ajkairól hangzik elibénk a legkedvesebb „isten hozott“.

Utolsónak maradt a Feketehalom mellett emelkedő Kötőára tervezett kirándulás, mely különösen a róla nyíló felséges panoráma miatt érdemli meg, hogy felkerestessék.

A folyó év szeptemberének vasárnapjait azonban lefoglalta a képviselő választás előmozgalma s így a kirándulás csak tervezet maradt. A hazaszeretet megköveteli részét a politikából is, ez utóbbi szenvedélyei pedig megzavarják a turista tiszta, ideális természet-szeretetét.

A felsorolt kirándulásokat a brassó megyei osztály elnöke Zakariás János dr. rendezte és vezette Föder Sándor alelnök segédkezdésével. Két ízben az egyesületi központ is képviseltette magát, a mennyiben az első esukási kiránduláson Kovács Géza központi titkár, a bucseesi kiránduláson pedig K. Fodor János központi turista titkár is részt vett.

Székely kongresszus.

Történeti előzmények.

— Ra d n ó t i Dezső főtitkár előterjesztése a székelykongresszus jul. 28-iki előértekezletén. —

Hegedűs Sándor kir. keresk. miniszter úr 1900. évi jun. és jul. havában a Székelyföldön tanulmányutat tett, mely alkalommal egyesületünk Marosvásárhelyt az iparkiallításra kapcsolatosan *székely balneológiai kiállítást* rendezett. E rendezés folyama alatt és később a kiállítás megnyitásakor képviselőnk többször utazott Marosvásárhelyre és érintkezett a m.-vásárhelyi társadalom illetékes tényezőivel. Ez érintkezések folyamán többször igen körülményesen megbeszéltük a székelység gazdasági elmaradottságát és kulturális bajait.

E beszélgetések eredménye az volt, hogy egy *székely kongresszus* rendezése felette kívánatos volna, mert az akkori körülmények szerint a székely-kérdés megoldására nézve a legfontosabb nézetek maradtak

fel; a különböző székely vidékek hatóságai és társadalma teljesen ellentétes mozgalmakat indít ebben az irányban. Tehát, hogy úgyszólván számba vegyük a székely-kérdésnek évtizedeken át vitatott részleteit, hogy irányt adjunk magának a székely társadalomnak, hogy tevékenységét, társadalmi mozgalmát milyen eszmékhez kösse: igenis szükségesnek, fontosnak tartottuk már csak egyesületünk szempontjából is, hogy a székely-kérdés már-már szétterjedő összes részleteit összegyűjtsük és egy kongresszuson magának a székely társadalomnak legközvetlenebb részvételével megállapítsuk azokat a módokat, melyekkel a napról-napra mindjobban elszegényedő és a megélhetési viszonyok nehézségei miatt kívándorló székelységen segíteni lehet.

E megbeszélés alapján már július 15-én N.-Fényeden tartott közgyűlésünk titkári jelentésében jeleztük, hogy

az E. K. E. a Székelyföldön mindezeig nagyobb akcióit nem tudott kifejteni, mert a közgazdasági viszonyok olyanok, hogy míg azok megoldva nem lesznek, csak munka- és idő-fecsérlés turistasággal kezdeni meg a közgazdasági bajok elenyésztetését, a mikor sem vasut, sem közútat, sem egyéb kényelmi alkotások nem kedveznek az egyesület ilyen nemű bármely mozgalmának. Jeleztük ugyanakkor, hogy ideje lenne számbavenni, leltározni a székelység soknemű bajait és kiosztani a szerepeket a különböző közgazdasági és kulturális egyesületek között.

Az eszmét tovább érleltük, mert legközvetlenebb érdeke épen az E. K. E.-nek, hogy a gyönyörű természeti ritkaságokban, fürdőikben gazdag Székelyföldet megnyissa a nagy közönségnek. Hiszen megalakulásunk alkalmával kibocsátott felhívásunkban is azt hirdettük, hogy a természeti kincsek feltárásával az idegen tőkének, a vállalkozási kedvnek akarunk irányítást adni; hiszen az egyesületünk által a Székelyföldről kiadott első, újszólván uttörő leírás bevezetőjében is azt hirdeti az E. K. E. választmánya, hogy „első rendű kötelességünk megismerni a Székelyföldet és lakóit, mert a megismerés során épül fel majd a csatorna, mely a kereskedés és ipar centrumaiban összegyűlő százazreket az ország eme részébe vezeti; ekkor a Kárpátok bus szellője nem fog onnét többet bú s óhajt hozni, hanem az ipartelepek gépeinek zakatoló, az iparvasutak robogó zajját, meg az öröm és szabadság dalának vidám hangjait”

Ime igen tisztelt értekezlet, — az E. K. E.-nek már 1896-ban megnyílik a szeme és hirdeti, hogy a turistaság ez idő szerint csak eszköz lehet arra, hogy a székelység közgazdasági és kulturális bajainak orvoslására a helyszíni szemléket megtartsa és magának a székely népnek körében tanulmányozza a székely kérdés megoldásának feltételeit!

Tehát nem új eszmét karoltunk fel, hanem egy olyan munka-programm megvalósítására vállalkoztunk, mely végigvontul egyesületünk működésén és csak a kedvező időt vártuk, hogy kibontsuk a zászlót a székely nép érdekében.

A nagyenyedi közgyűlés után konkrét előterjesztést tettünk az E. K. E. választmánya előtt 1900. szeptember havában, s ebben javasoltuk hogy működésünkkel menjünk ki a Székelyföldre. Minthogy pedig szorosan vett turistasági és fürdőügyi programunk iránt csak úgy tudunk érdeklődést kelteni, ha működésünket kiterjesztjük a Székelység összes bajaira és erős kézzel és kitartó munkával irányt adunk a társadalomnak, a sajtónak, a kormánynak, hogy miképen lehetne a székely kérdést megoldani: indítványoztuk, hogy rendezzen az E. K. E. egy székely kongresszust.

A választmány elfogadta a javaslatot és megbízta az elnökséget, hogy mielőtt a kongresszus rendezése ügyében bármely lépést tenne, kérdezze meg az érdekelt székely hatóságokat, testületeket, helyeslik-e a kongresszus eszméjét és hajlandók-e abban részt venni. Ilyen értelemben az 1900. év végén és az 1901. év elején megkérdeztük a hatóságokat és testületeket s ennek eredményeképen 1901. év április havában már összegezhettük az eredményt, mely szerint beérkezett 243 vélemény, melyek mind helyeslik a kongresszus megtartása eszméjét s a mozgalom megindításáért az egyesületet üdvözlük. Csak 3 vélemény volt a kongresszus megtartása ellen.

Az előkészületek ilyen stádiumában kaptuk április 23-iki kelettel a marosvásárhelyi székely-társaságnak, melynek létezéséről akkor tudomásunk még nem volt s melyet a kongresszus kérdésében tehát meg sem is kérdeztünk — 41. számú átiratát, mely a sajtó közlései alapján értesülvén egyesületünk mozgalmáról, szolgálatait önként felajánlja s már előre megjegyzi, hogy a maga részéről egy székely kongresszus megtartására

az időt elérkezettnek véli, természetesen a Székelyföldön, Csik, vagy Háromszékmegegyében.

Erre a lelkes hangú átiratra május 10-én válaszoltunk, melyben jeleztük, hogy a kongresszus programját egy előkészítő bizottság fogja megállapítani és kértük, hogy a társaság e bizottságban magát képviseltesse.

Tehát egyesületünk a feléje nyújtott baráti segítséget hasonló szíves barátsággal fogadta és meg volt győződve arról, hogy az egyesület által megindított mozgalom részére egy őszinte dolgozó-társat nyert. Megelőzőleg még a Budapesten székelő „Székely-Egyesület“ választott szétküldött köriratunkra, melyben jelezte, hogy ez az egyesület évi közgyűlését e nyár folyamán a Székelyföldön tartja s ez alkalmával tüzetesebben fog a székely nép közgazdasági viszonyait érdeklő kérdésekkel foglalkozni. Ehhez képest nem ismeri czélszerűnek a kongresszus időközi megtartását és kéri, hogy csatlakozzunk a Székelyegyesülethez és annak közgyűlésén tárgyaljuk le a kongresszusi kérdéseket. Válaszunkban jeleztük a testvéregyesülettel, hogy a székely kongresszus előmunkálatai annyira előhaladtak, hogy annak elhalasztása csak az ügy kárára volna s éppen ezért kértük, hogy csatlakozzék ez az egyesület is a mi mozgalmunkhoz.

A míg egyesületünk az előkészítésnek előbb vázolt munkálatait végezte, az Országos Magyar Gazdasági-Egyesület kivándorlási bizottságot szervezett, melynek feladata a Felvidék, a Dunántúl és a Székelyföld kivándorlása ügyeivel foglalkozni. Az első gyűlésen csak a Felvidék és Dunántúl ügyeivel foglalkozott ez a bizottság s minthogy Erdélyre nézve semmiféle adattal nem rendelkezett, kimondotta, hogy a bizottság tagjait kibővíti azokkal, kik a székely kivándorlás kérdése iránt érdeklődnek. Az így kibővített bizottság márcz. 20-án tartja első ülését, melyen az erdélyi ügyek képviselőjében Györfly Gyula orsz. képvis., Jancsó Benedek dr. író és László Gyula m.-vásárhelyi kamarai II-od titkár jelentek meg. Ekkor mondja ki az OMGE kivándorlási bizottsága, hogy a feldolgozandó anyag a Székelyföldön, a Felvidéken és a Dunántúl tartandó nagy gyűléseken vitattassék meg. Tehát ez a bizottság nem vesz tudomást arról, hogy egyesületünk egy székely kongresszus megtartását már előbb elhatározta.

Ugyanez időtájt kaptuk meg a m.-vásárhelyi keresk. és iparkamara válaszát, melyben jelzi, hogy a kamara mindent megtett a székely kérdés ügyében és az E. K. E. székely kongresszusától csak úgy várhat sikert, ha azt saját czéljaikkal szorosabb kapcsolatba hozzuk és egyben bevárandónak tartja az OMGE által megindított mozgalom eredményét. Egyébként a kongresszus megtartásánál a sok szóbeszéd helyett inkább a gyakorlati irányú akciónak a híve.

Jelzi különben, hogy a kongresszust azért sem tartja időszerűnek, mert a kereskedelmi miniszter épen most bízta meg a kamarát a székelység közgazdasági viszonyaira vonatkozó javaslatainak kidolgozásával.

Epen ez okból, de mert az egész mozgalomnak csak úgy lehet sikere, ha különösen a kereskedelmi miniszter jóindulatát megnyerjük, megkérdeztük a miniszter urat is, helyesli-e a kongresszus megtartását. — A miniszter ur elismeréssel vett tudomást az egyesületnek a székelység anyagi helyzetének javítására megindított legújabb mozgalmáról, melyet a legkészségesebben támogat s felkéri az egyesületet, hogy a támogatás módzatainak meghatározhatása végett a kongresszus részletes programját terjessze fel. Hangsúlyozza a miniszter ur, hogy a kongresszus napirendjére kitűzendő tárgyaknak csak úgy lesz gyakorlati eredménye, ha azokat a nagy általánosságok lehető kerülésével tárgyaljuk.

Az így begyűlt anyagot április hó 29-én tartott választmányi gyűlésünk elé terjesztettük és felhatalmazást kértünk a választmánytól, hogy a kongresszusi ja-

vaslatokat egy, e célra kiküldendő *előértekezleten* tárgyaljuk és ugyancsak egy előértekezleten állapodjunk meg a kongresszus idejére, helyére és tárgysorozatára nézve. Választmányunk, előterjesztésünk alapján, kimondotta, hogy eltekintve más testületeknek újabban felmerült kongresszus-rendezési törekvéseitől a székelly kongresszust *alkalmas időben és helyen feltétlenül megrendezi*. És minthogy erre a rendezésre úgyszólván hivatalos megbízást kapott a székelly hatóságoktól és testületektől: igenis az E. K. E. magát illetékesnek tartja, hogy végre-valahára a székelly kérdésben egy komoly, gyakorlati irányú lépést tegyen. Hangsúlyozta ez alkalommal azt is, hogy azoknak a testületeknek, amelyek az E. K. E. mozgalmával szemben hasonló mozgalmakat indítottak s amelyek az E. K. E.-nél mind idősebbek, volt elég idejük arra, hogy a székelly kérdésben valamely mozgalmat indítsanak. A választmány tehát felhatalmazást adott nekünk, hogy a székelly kongresszus rendezésében a legjobbnak látott lépéseket megtegyük, különösen utasítván minket arra, hogy a kereskedelmi miniszter úr intenciójának megfelelőleg a kongresszus elé ne akadémikus irányú javaslatokat terjesztünk, hanem minden egyes kérdést ügykészítünk elő, hogy azt a kongresszus után azonnal megvalósítani lehessen; vagy legalább a megvalósulás lehetőségére minden körülmények között fennálljon. Végül kimondta a választmány, hogy *a kongresszus rendezését kezéből ki nem adja*; azt a saját szervezetének keretén belül rendezi meg és csak a kongresszusi határozatok végrehajtásában kéri ki az összes társadalmi és más egyesületek és testületek munkálkodását, sőt ebben is azt a kikötést tette, hogy ha valamelyik testület (egyesület) a kongresszusi határozatok végrehajtását, — melyre magát természetesen saját szervezetének formái között, felkérés következtében ugyan, de önként elvállalta, — nem teljesítené a kifizített ideig: jogot tart fenn az egyesület, hogy annak megvalósítása iránt saját hatáskörében intézkedjék.

Ime, igen tisztelt értekezlet, ez az az irányzat, melyet az E. K. E. a székelly kérdésben szívesen, kitartással követni fog és ezt annyival is inkább joggal teheti, mert a székelly ügye az egész erdélyi magyarság ügye. A mikor a székelly közgazdasági bajokat orvosolni igyekszünk: egész Erdélynek közgazdasági viszonyait javítjuk.

Mozgalmunkban kertülni fogunk mindent, a mi a kérdést esetleg felekezeti, politikai színezetűvé tenné.

Mi, a kik e kérdésben nagyszámú székelly tagjaink unszolására, de alapszabályaink következtében is munkásságunkat, tudásunkat s a székellység iránt — s ezzel hazánk iránt való rajongó szeretetünket belevittük, nem számítunk társadalmi vagy politikai előnyökre; mi egyetlen egy székelly vidéknek sem akarjuk ezzel a mozgalommal *politikai* bizalmát megnyerni, lelkünk csak a célt tekinti ebben a kérdésben és ilyen irányzattal mindenkit dolgozó társunknak, barátunknak tekintünk, a ki minden mellék cél nélkül csatlakozik hozzánk és támogat, hogy országrészünknek ezt az égető sebet begyógyítsuk.

Ilyen barátnak tekintettük a m.-vásárhelyi Székelly társaságot is és készséggel mentünk el május 12-én tartott összejövetelére is, melyre a székellység ügyeinek megbeszélése végett minket meghívni sziveskedett. E gyűlésen a Székelly Társaság, mint vendéget felkért, hogy ismertessem meg a társaság tagjaival az E. K. E.-nek a székelly kongresszusra vonatkozó mozgalmát. Ennek a felkérésnek engedve előadtam az eddigi történeti dolgokat és kértem, hogy a társaság lelkes és buzgó tevékenységével támogassa a szépen megindult ügyet. A társaság egyhangulag hozzájárult kérésemhez és kimondotta, hogy örömmel csatlakozik az E. K. E. mozgalmához és a székelly kongresszus rendezésében munkásságát felajánlja. Ugyanekkor Barabás Endre úr

kijelentette az O. M. G. E. nevében, hogy az O. M. G. E. a tervezett székelly naggyűlés tartsától visszalép.

Tovább folyt a kongresszus rendezésének előkészítése ezután is s e közben július 2-ára *Dániel Gábor* orsz. képviselő, képviselőházi alelnök úr, mint székelly fővárosi osztályunk elnöke, gyűlésbe hívta nagyszámú székelly származású fővárosi tagjainkat s elnöki megnyitójában jelezte, hogy a fővárosi osztálynak egyik elsőrendű feladata a székellység ügyeinek képviselője lenni a fővárosban s felkérte a központi választmányt, hogy a székelly kérdésben ez osztály munkásságát igénybe vegye. Most tehát a kongresszusi tárgyak előkészítése olyan szervezéssel foly, mely folyton összeköttetésben áll a kormánnyal s annak szakkezeivel.

Epen ezért elnökségünk elhatározta, hogy most már kilép a szemlélődés, a megfigyelés, a tanulmányozás keretéből s egy szűkebb körű *előértekezleten* megbeszéli, megállapítja, megtárgyalja a rendezendő székelly kongresszus egész szervezetét. Ilyen célzattal hívtuk mi össze ezt a mai értekezletet, melynek feladata tájékoztatni az egyesületet immár az egyesület kebelén kívül is, hogy mi a leghelyesebb, legezérvezetőbb mód arra, hogy a székelly kongresszus ne legyen egy hiábavaló akadémikus vitatkozás, hanem legyen egy teljesen gyakorlati irányú olyan működési program megállapítása, melyet megvalósítani feltétlenül kell és lehet!

Itt ismét előtérbe lép az az óhajításunk, hogy ne méltóztassék ezt a kérdést sem személyi, sem felekezeti, sem politikai, sem érzelmi vonatkozásokkal összekeverni. Legyen ebben a kérdésben mindenki együttes és ha az életben és más társadalmi viszonyok között ellenvéleményben vagyunk is és az ügyeket intézőkkel, mint emberekkel nem is rokonszenvezünk: csak rövid időre, csak addig, a míg a kérdésnek medrét megássuk: *legyünk összetartók!* Ha ez meglesz, a székelly kérdést is megoldjuk.

Tisztelettel javasolom tehát, hogy a mai értekezlet mondja ki a következőket:

1. Az E. K. E. választmányának ama megbízását, hogy ez a kongresszusi előértekezlet a kongresszusra vonatkozó összes kérdéseket, mint véleményező testület előkészítse és a további teendőkre nézve javaslatokat tegyen, a hazafias ügyre való tekintettel örömmel elfogadják.

2. Ennek következtében a maga részéről is kijelenti, hogy a székelly kérdésben érdekelt összes hatósági, társadalmi testületek, egyesületek barátságos és testvéries közreműködésével, részvételével *egy székelly kongresszus rendezését helyesnek, célszerűnek tartja*.

3. Tekintettel pedig az előzményekre, az eszme történelmi fejlődésére és a székelly hatóságoktól, társadalomtól kapott — úgy szólván — formális megbízásokra: a kongresszus megrendezését az E. K. E. alapszabályszerű keretén belül, ez egyesület közgyűlésének, választmányának irányítása és határozata szerint fogja keresztül vinni.

Az első értekezlet.

— A „Magyar Polgár” tudósítása.

Jul. 28-án délután tartotta meg az *Erdélyi-Kárpát-Egyesület vezetősége Fejlesztésén* Arthur br. elnöklete alatt a tervbevett székelly-kongresszus előkészítő értekezletét.

Az értekezleten, melyre a székellység nevesebb férfiai és közgazdasági bajainak tüzetes ismerői voltak hivatalosak, a következők vettek részt:

Borszéki Soma ny. min. tanácsos, Hofbauer Aurél polgármester h. (Marosvásárhely), Zigány Zoltán köz-

gazdasági író, tanár (Budapest). Ugron Zoltán birtokos (Fiafalva) az E. G. E. képviselőjében, Sándor József orsz. képviselő, a Emke képviselőjében, Gidófalvy István dr. kir. közjegyző. Deáky Albert ügyvéd az Emke képviselőjében, Szentkirályi Ákos gazdasági tanintézet igazgató az E. G. E. képviselőjében, Kozma Ferencz kir. tanácsos, tanfelügyelő az Emke képviselőjében, Puskás Béla birtokos, Gyöngyössi Béla erdőigazgató, Radnóti Dezső és Kovács Géza E. K. E. titkárok, Máthé József (Marosvásárhely) a marosvásárhelyi ipar és keresk. kamara, valamint a székely-társaság képviselőjében, Málík Loránt (Sepsi-Szent-György) szerkesztő és br. Horváth Emil hirlapíró.

Az Erdélyi Kárpát-Egyesület elnökségét illeti az elismerés ezért a kezdeményezett hatalmas mozgalomért, mint a mely elsőnek pendítette meg egy szakszerű az akadémiai diskussziók problematikus légkörén kívül fekvő és a tényleges viszonyokkal congruáló életképes mozgalom eszméjét, melybe belevonassék a székelység összes vezető hatóságának, erkölcsi és fizikai személyei színe javának anyagi és erkölcsi ereje, hogy önmagáért és önmagának megmentéséért fáradozzon a székelység melynek ügye, ha állandóan ezifra szóvirágok füzereivel ékesítették is, mind a mellett valójában az elhagyatottság és pusztulás szomorú képét mutatja.

A mozgalomban nem tegnap tette az E. K. E. az első lépést. Már hónapokkal ezelőtt körkérdést intézett a székelység fentemlített elitjéhez, melynek örvendetes eredményeként immár 243 szakszerű vélemény áll az egyesület elnökségének rendelkezésére, melyből a legáltalánosabb keretek megvonhatók a tervbe vett mozgalomra nézve. Minden irányból érkeztek be javaslatok is, melyeknek — ha a rendszertelenség miatt értékek ma még vajmi csekély — mégis a tiszta látás és tájékozás szempontjából megbecsülhetetlenek.

A beérkezett válaszok főképp a következő teendőket tartják elsőrendű fontosságúnak a züllött székely közigazgatási viszonyok szanálására:

Székely körvasút, Szárhegyen kőfaragó, Gyergyó-Szt.-Miklóson erdészeti szakiskola létesítése, textil-ipar támogatása, posztógyárak szervezése, csik-szt.-domokosi rézbányák megnyitása, székely földhitelintézet, tanítóképzőkben gazdasági oktatás intenzívebbé tétele, szövetkezetek alapítása, birtokviszonyok rendezése, háziipar fejlesztése és terjesztése, gyógyítófürdők fejlesztése, ásványvizek értékesítése, sok gyermekű székely családok támogatása, a székely-kérdésnek részletekben vidékenként megoldása, anyagi helyzet javítása, székely ipar fellendítése, házaló kereskedés szabályozása, állattenyésztés fejlesztése, hitelrendezés, erdők arányosítása, erdei legelők kérdése, tagosítás, útdadó, a székely jelzalogkölcsonök konvertálása, a bányászat fejlesztése, újabb mezőgazdasági ágak meghonosítása, talajjavítás, tagosítás gyorsabb keresztülvitele, fufogyasztó iparágak létesítése, belterjesébb gazdálkodás és a műtrágya használatának bevezetése, mintagazdaságok szervezése, újabb takarmányfélék termelése, selyemtenyésztés, az okszerű istállózás bevezetése, erdei és viczinális utak ügye, erdőkezelés, regále megváltás ügye, turistaság és idegen forgalom-, az elhanyagolt iskolák fejlesztése, ipariskolák felállítása, közmagtárak, baromfi értékesítés, munkáshitel, munkásvédelem és biztosítás, székelytermények és állatok kedvezményes szállítása, katonai idő leszállítása, pálinkafőzés, gyümölcs-konzervgyár létesítése, kosárkötő tanfolyam, sertésvásárok, cukor-

gyár, községi vagyonból adómentes takarékpénztárak felállítása, erdőtörvény módosítása, dohányültetés stb

Az értekezletet kevéssel 3 óra után nyitotta meg *Feilitzsch* Ártur báró elnök, ki a 4 óra hosszát tartó rendkívüli fáradságos elnöki teendőket a legnagyobb lelkesedéssel és lankadatlan ügybuzgalommal vitte, miért is csaknem minden egyes jelenlevő külön-külön köszönetét is nyilvánította

Feilitzsch báró megnyitójában üdvözlö az értekezlet tagjait és az értekezlet célját ismertetvén, rátér a Székelyföld elhanyagolt gazdasági viszonyaira, melyeknek megoldása nemcsak a székelységre magára, de az egész országrészre egyaránt fontos.

Ismerteti a kongresszus tárgyában eddig tett lépéseket, különösen kiemelvén, hogy az E. K. E. tisztán csak a székelység iránt érzett meleg szeretetétől indítva vállalkozott erre a munkára és hogy semmiféle hívságos indok nem vezette.

Megnyitó beszédében főképp a kongresszus megtartásának idejére vonatkozólag fejtette ki véleményét *Feilitzsch* báró, melyet az értekezlet összes tagjai magukévá tettek. Különösen három pont körül csoportosította érvelését, melyek végeredményben oda konkludáltak, hogy a kongresszus ebben az évben semmi esetre sem hívható össze. Mert, míg egyrésztől fizikai lehetetlenség, ha komoly és eredményes munkát akarnak végezni, hogy a rendkívül fontos előkészítés munkálataival ily aránylagosan rövid idő alatt elkészüljenek, más részről a képviselő-választások közeli ideje sok tekintetben más élt és kinézést adhatna a mozgalomnak, mely pusztán közigazgatási és nem politikai. Jelzi hogy kongresszusi határozatok végrehajtásában az összes érdekelt testületek és egyesületek hazafias támogatására számít, mert e nélkül a kongresszus nem vezet eredményre. Nem igényel az E. K. E.-nek vezető szerepet, nem akar a siker dicsőségében egyedül osztozni. Csak meg akarja indítani e fontos mozgalmat s csak a munkaprogram megalkotását tüzte ki céljá ul. A kivitelben ám versenyezzenek a székelység összes kulturális és gazdasági faktorai. Az csak örömmel fogja eltölteni. Az ülést megnyitja.

Radnóti Dezső főtitkár előterjeszti a kongresszus eszmájének részletes történetét; kiemelvén, hogy az E. K. E. már 1900. jul. 15-én foglalkozott a székelység közigazgatási bajainak orvoslásával és kimondotta, hogy mindaddig a Székelyföldön turistasági és fürdőügyi programját meg nem valósíthatja, míg a sokkal égetőbb közigazgatási bajok nem orvosoltatnak. Ez alapon indult meg az egyesület kebelében ez a mozgalom. A választmány felhatalmazta az elnökséget, hogy intézzen kérdést az összes székely hatóságokhoz, hogy helyeslik-e a kongresszus összehívásának eszméjét? A beérkezett válaszok közül 243 örömmel fogadja az E. K. E. kezdeményezését és csak 3 válasz tartja időszerületlennek a kongresszus megtartását.

Mínthogy ezek szerint az E. K. E. formális megbízást is kapott az érdekelt székely társadalomtól, 1901. év elején kimondja a választmány, hogy a székely kongresszust feltétlenül megrendezi. Ismerteti ezután más egyesületek ez irányu mozgalmait, melyek után kéri az értekezletet, hogy mint véleményező testület, a kongresszus előkészítését vállalja el s az egyesület közgyűlésének, választmányának irányítása mellett a kongresszusi tárgyakat a legbehatóbb utánjárassal állapítsa meg.

Hofbauer Aurél szól elsőnek a kérdéshez és azonnal csatlakozik a mozgalomhoz, csak azt kívánja, hogy az összes illetékes közigazgatási hatóságok is nyessenek meg az ügynek.

Máthé József a Székelytársaság és a marosvásárhelyi kamara nevében csatlakozik a mozgalomhoz.

Ugron Zoltán annyival is inkább elfogadja a javaslatot, mert ezzel a kérdéssel talán ő foglalkozott először, csak azt kívánja hogy ez a kongresszus „erdélyi kongresszus” legyen és Kolozsvárt tartassék meg.

Kozma Ferencz az eszmét üdvösnek és helyesnek tartja és csak azt sajnálja, hogy az illetékes tényezők nem előbb foglalkoztak ezzel a kérdéssel. Minthogy a székely kongresszust nagy nyilvánosság előtt kell megtartani, annak helyéül Budapestet ajánlja.

Hofbauer Aurél a helyre nézve azt tartja, hogy olyan helyen tartassék meg, a mely szanálendő bajok gócpontja.

Borszéki Soma Székelyudvarhelyt tartaná e célra alkalmasnak. Javasolja, hogy állíttassék össze az erkölcsi testületek névsora, a melyekre az akcióban számítani lehet.

Deák Albert a helyre nézve azt mondja, hogy menjünk a kongresszussal a Székelyföld szívébe és legyen az tisztán „székely” és ne erdélyi kongresszus.

Sándor József székely akciókat akar csak és azt mint faji kérdést is előtérbe helyezi, mert a székely viszonyok a legelhanyagoltabbak. A helyre nézve valamelyik fűrdőt ajánlja.

Szentkirályi Ákos hozzájárul az E.K.E. előterjesztéséhez úgyis, mint az E. G. E. kiküldötte.

Zigány Zoltán teljes lélekkel elfogadja az előterjesztést és csak azt óhajtja, hogy a beérkezett összes javaslatok 6 csoportba osztva tárgyalassanak.

Elnök ezek után kimondja, hogy az értekezlet a kongresszus megtartását az E.K.E. lobogója alatt helyesnek és üdvösnek tartja.

A tárgysorozat második pontjaként elnök tárgyalás alá bocsátja azt a tételt, *hogy a kongresszuson általános kérdésnek vagy vidékenként és részletenként megállapítandó kérdések adassanak-e elő?*

Zigány Zoltán kéri, hogy a beérkezett javaslatok közül azok, melyek egyetemes tárgyak s az egész ország viszonyait érintik: hagyassanak ki a programból és csakis a speciális székely kérdések tárgyalassanak. Ezt pedig úgy óhajtja, hogy az általános kérdések is a vidékenkénti kérdésekkel kapcsolatosan adassanak elő. Ismerteti erre nézve a kongresszusnak egész beosztását.

Hozzászólottak még *Ugron* Zoltán, *Hofbauer* A., *Borszéki* Soma és *Máthé* József. Elnök kimondja, hogy a kongresszus több szakosztályra oszolva fogja a kérdéseket tárgyalni, úgy, hogy egy-egy tárgy előadására több előadó is kérvessék fel, — hogy a kérdések minden oldalról megvilágíttassék. Kimondja továbbá, hogy a beérkezett javaslatok az elnökség által tárgyi csoportok szerint összeállítandók és kinyomatva az értekezleti tagoknak szétküldendők.

Azután megállapítja az értekezlet a kongresszuson előadandó kérdések sorrendjét. Az első csoportba jönnének azok a kérdések, a melyek a legelőzelebbi jövőben keresztül viendők és a siker reményével készíthetők napirendre. Másodlik csoportba jönnének azok a kérdések, a melyek az *előkészítés stádiumába emelendők*. Az utolsó csoportba pedig jönnek azok, a melyek egyelőre csak *disszertáció tárgyát* alkothatják.

Minthogy az idő előrehaladt, az értekezlet a kongresszus helyének és idejének megállapítását, valamint a fenti elvek szerint összeállítandó kérdések tárgyalását a jövő gyűlésre halasztja.

Radnóti főtitkár jelenti, hogy a mai ülésre meghívottak közül kimentettek elmaradásukat: *Potsa* József, *Mikó* Árpád, *Hollaky* Arthur főispánok, *Bartók* György

ref. püspök, *Ugron* János orsz. képvis., *Szakáts* Péter kamarai titkár, *László* Gyula kamarai II-od titkár, *Barabás* Endre tanár, *Deák* Lajos tanfelügyelő, *Gáspár* Gyula, *Jancsó* Benedek dr. — Táviratilag csatlakoznak a mozgalomhoz: *Torda* aranyosvárm. és *Kézdivásárhely és Vidéke Gazdasági Egyesülete*. Az ezek által beküldött javaslatokat kiadja az értekezlet az elnökségnek, hogy a többi javaslatokközé megfelelőleg ossza be.

Elnök meleg szavakkal köszöni a tagok valóban lelkes és buzgó érdeklődését, kéri, hogy ezt a lelkesedést vigyék ki az életbe is, hogy a székely kérdés, mely egyszermind Erdély magyarságnak kérdése is, a székely nép érdekeinek megfelelőbben oldassék meg. A gyűlés tagjai a nagy körültekintéssel elnöklő *Meilitsch* Arthur br.-t lelkesen megéljenzették hosszas fáradságos munkájáért.

Nyilatkozatok a kongresszusról.

1.

Az Erdélyi Kárpát Egyesület
Tekintetes Elnökségének

Kolozsvárott.

Folyó hó 6-tól 130—901. szám alatt kelt szíves értesítésére az alábbiakban van szerencsénk válaszolni.

1., A tervbe vett és Kolozsvárt tartandó Székely Kongresszus eszméjét igenis helyeseljük s ahoz hozzá járunk, mert minden oly mozgalom — legyen az akár általánosabb jellegű, akár szűkebb körre szorító — mely a székelységgel s annak bajai orvoslásával foglalkozik, a székely nemzetre nézve csak hasznos lehet; mert ha tán többel nem is, de legalább egy lépéssel mégis ismét előbbre viszi ügyünket. Egy ily kongresszustól pedig ugyancsak nagyobb eredményeket is várhatunk.

2. A kongresszuson részt veszünk. Csak alkalmas nyári (julius-augusztusi) időben tartassék.

3. Hogy minő kérdések tárgyalását tartanók szükségesnek a programmba fölvenni, arra nézve határozott választ adunk csaknem lehetetlen. Mert az általános, mint a helyi érdekű kérdések tömege oly nagy, hogy azokból csak egy-könnyen néhányat kiválasztani s a többit mellőzni nem tartjuk czélra vezetőnek. Az ugynevezett általános székely kérdések már évek óta eléggé ki vannak fejtve és elcsépelve — noha kevés eredménnyel és haszonnal. Legnagyobb hibájuk az, hogy általánosak. A székely föld egyes részei nemcsak földrajzilag, hanem etnográfiailag, és történeti fejlődés szerint is, továbbá értelmi fejlettség stb. tekintetében is annyira külön állók, annyira nem egységesek, hogy azokat egy kalap alá húzni, egy általános rendszerrel boldogítani lehetetlenség. A mi Háromszéken jó, az Csikban, Udvarhelyen esetleg rossz s így tovább. A székelységet helyileg kell orvoslani. A kinek a karjain s lábain vannak sebek, annak hiába kötjük be a fejét, vagy kenjük be irral a derekát. Javaslatba hozzuk azonban, hogy a sok gyermekű székely családok támogatása, sőt segélyezésére nézve javaslat tétessék. Nézeteinket a kongresszuson kifejtjük.

Sepsi-Szent-György, 1901. márczius 25-én.

Potsa József, v. b. t. t., főispán.
Ifj. Gödri Ferencz, polgármester.

2.

Az Erdélyi Kárpát-Egyesület tekintetes választmányának
Kolozsvárt.

Mult hó 12-én 158. sz. a. kelt becses felhívására nézve a következőkben van szerencsém szerény véleményemet bejelenteni.

A székely ügyek és érdekek megbeszélése végett magam is czélszerűnek tartom, főleg egyöntetű eljárás tekintetéből, egy összejövétel tartását. Ezen összejövétel helyéül feltétlen a székelyföld valamely városát óhajtom, időpontjában pedig a képviselő választás után következő bármely napot.

A kongresszuson nem óhajtanék apró részlet kérdéseket tárgyaltatni, mint a hogy ez eddig e tárgyban tartott értekezleteken történni szokott; nem óhajtanék egyes vidékek speciális bajai, igényei felett tárgyalni, mert a multból már látam, hogy a székely kérdést a háziiparnak bármily lelkes támogatása, szövő-fonó műhelyek létesítése, sásgyékény és ko-

sárfonás s hasonló kicsinyes kérdések felvetése és istápolása által megoldani nem lehet.

A székely nép kivándorlásának, elszegényedésének oka az, hogy földje, melyhez göresösen ragaszkodik, immár nem az övé, s mert nem az övé, nem köti őt e hazához. Be van adósodva e nép a vidéki gombamódra növekedő takarékpénztárakba s uzorások kezére került.

Vissza kell tehát olcsóbb törlesztéses jelzőleg kölcsön nyújtása által adni a székely népnek a földet.

És ezért legelső lépésnek tartom egy földhitel intézet létesítését, még pedig nemcsak társadalmi uton, hanem kormány segítség támogatás mellett. És e részben számítanék a Csikvármegye tulajdonát képező 12 millió forint értéket képviselő, jelenleg mérsékelt használt székely vagyon (revindikált havasok) bevonására s Csikvármegye hazafias testvéries érzelmeire.

Második fontos kérdés a székely vasutaknak, különösen a szászrégen-gyergyó-szt.-miklós-csikszeredai vonalnak sűrűs kiépítése.

Ez majd feltárja kiaknázatlan kincseinket s kiviszi a világpiaçra, szerez ez ipart, kereskedelmet ott a hol elvonul. Ezeknél kisebb kérdéseket a kongresszuson tárgyalatni nem óhajtanék, ezekben azonban óhajtanám a követelő és határozott hangon való nyilatkozást.

Nem óhajtom a kongresszust a képviselő választások előtt, mert a kedélyek nem nyugodtak és mert a kérdés könnyen pártzélók kihatolásának eshetne áldozatul. Ide választás utáni nyugodt idő — pártzélókat mellőző egyesült erő kell.

És nem óhajtanám a kongresszust a Székelyföld területén kívül tartani, mert ennek semmi értelme se lenne. Itt kell az erőket felkeresni, itt az embereket a harcba vinni, itt vannak azon tatóngó sebek, a melyeknek közvetlen látása felkelti a részvétet, érdeklődést, itt tudjuk megmutatni azoknak, kiket sorsunk érdekel azt az elhanyagolt állapotot, melynek látása nemcsak tette ösztönöz, hanem felháborít.

Legyen tehát a kongresszus közvetlenül a Székelyföldön, leginkább Csikban.

Ezekben van szerencsém szerény véleményemet előadni, kiváló tisztelettel lévén a tisztelt választmányának

Maros-Vásárhelyt, 1901. május 25.

alázatos szolgája:

Mikó Árpád,
főispán.

3.

Az Erdélyi Kárpát Egyesület nagytekintetű elnökségének

Kolozsvár.

Folyó évi márczius 6-án 130. szám alatt kelt becses átiratára van szerencsém értesíteni, hogy a székelyföld közgazdasági érdekeinek előmozdítása céljából egy kongresszus tartását helyesnek vélem és hajlandó vagyok abban résztvenni. A következő kérdések tárgyalását vélem czélszerűnek:

1. Mi módon és minő eszközökkel segítheti elő az E. K. E. az erdélyi székely háziipari termékek versenyképes előállítását és értékesítését?

2. A Székelyföldön levő nevezetesebb gyógyító fürdők, melyeknek ásványvizei gyógyíthatóság tekintetében a külföldiekkel versenyeznek, sőt azokat fölülmulják, miként volnának a haladó kor igényeinek megfelelőleg fejleszthetők? s különösen az ásványvizeknek értékesítés céljából való forgalomba hozatala és kivitele érdekében minő ismertetések, reklámok és intézkedések volnának czélszerűek?

Székely-Udvarhelyt, 1901. ápril 25-én.

Hazafias üdvözléttel:

Hollaki Arthur,
főispán.

Szám 2724. ai.

4.

Az Erdélyi Kárpát Egyesület

t. elnökségének

Kolozsvárt.

Folyó hó 4-én 130. szám alatt kelt megkeresésére a következőket van szerencsém válaszolni:

A székelység közgazdasági érdekeinek előmozdítása céljából Kolozsvárt vagy bárhol tartandó kongresszustól semmi eredményt sem várok, mert 1872. óta az anketkezések, gyűlésezések gyakoriak voltak, azokon sok szép frázis, sok valótlanság, sok jóakarató, s mondhatom néhány életre való indítvány is tétetett, de az eredmény egy pár röpirat, sok

hirlapi cikk, és a meleg érdeklődésen kívül még eddig semmiben sem mutatkozott. Ez is valami, de mi már túl vagyunk azon, hogy még 20—30 évig várakozhassunk valamilyes megoldásra. Nekünk rövid időn belől gyökeres segítség kell, mert hanem, a székely faj felerézze vagy elpusztul, vagy kitérésre engedti magát ragadtatni, mi aztán magával viszi a más fele-részt is. Ez így lesz és igazolásul hivatkozom azon sajnós jelenségre, hogy Csikvármegye gyergyói részében Remete és Ditró nagyközségek, Alesikon Menaság, Felcsikon Dánfalva, Szent-Domokos szintén népes községek teljesen eladósodtak, az árverések napi renden vannak 1 hold földnek 5—10 Kor. átlagos forgalmi értékével, s még így is kevés eredménnyel. A közhelyek, s különösek az erdők arányosításával járó részek már rég idegen kézen vannak. Szent-Lélek, Mindszent, s a Kászoni községek lakói között elterjedt az a kilátás, hogy Rumániában nem lévén oly terhes az állami, községi és egyházi adózás, ott bérelnek földet, mert így könnyebb lesz az élet. Már is számosan járnak át munkára, s most már igás erővel.

És ezt az állapotot előidézte a nép szaporasága mellett a hibás törvényhozási és kormányzási rendszer, a mindenben egyöntetűséget kereső könnyebb ellenőrzési módszer anélkül, hogy a különleges viszonyokat, a küzdelmes létfenntartási módokat érdemesnek tartották volna megfigyelni.

A nép életerét megtámadta legelső sorban a kereskedelmi törvénynek az uzora pénztárak akadálytalan felállíthatására vonatkozó rendelkezése, ez megnyitotta a rövid útoni pénzhez jutás ajtaját, de előidézte a könnyelmű költsékezés ingerét is, minek következtése lett a gyors eladósodás, és az erkölcsi sülyedés.

Azután megtámadta nálunk a nép életerejét az erdőtörvény túlszigorú intézkedése és végrehajtásának szintén túlszigorú hajszolása, mely a havasi legetetés teljes elfojtásával az állattenyésztést tette tönkre, másfelől pedig az addig megkímélt erdőségeket az üzemfordulók berendezéseért letarolta, a megmaradt részeket pedig az állami kezelés és őrizet elégtelensége szétharásolta. Fogalmat nyújt az itt folyó gazdálkodásról az, hogy az erdei kihágási másodfokú bíróság énegyedenkénti üléseiben átlag 125 ítéletet hoz egyenkint 50 korona közép arányú pénzbüntetéssel, holott a kihágásoknak fele sem jut a hatóságok tudomására. Ehhez hozzávéve, hogy évenként az erdő-rendezés 40000 koronát és az erdőőrzés legalább is ekkora összeget emészt meg; már csak az egy gazdasági ág csaknem 100000 koronával terheli a lakosság kiadását, és ennek ellenértékül még a szükséges tüzfát sem kapja meg. Az időknek nagy jele, hogy mi itt az erdőség közepette, az intézetek és hatóságok részére a tüzfát Udvarhely és Háromszék vármegyékéből vásároljuk, s az intelligens osztály nagyobb része szintén onnan.

Egy további nagy teher a semmi haszonnal nem járó arányosítás féltelen költsége. Ez már a 70-es évek óta foly, s még annyira sem vagyunk, hogy bárcsak a községek közötti elkülönítés volna meg. A mérnöki, a bírói és a becsüsi költségek évenként napról-napra visszatérők, egy középszerű községnél is meghaladja az évi 8—10 ezer koronát, s ezzel szemben a hol befejeztetett, nyertük azt, hogy az arányosított területeket használják az erőszakosabbak, s a közbirtokossági szerencsétlen idea szervezetét fizetjük zsebből. Emellett a kisbirtokosok arányrészeit már rég elidegenítették, de azért közösen élődnek, mert nem tanácsos a nyomort fokozni, az eltiltással, s arra nincs is meg a kellő erő és hatóság védelem, a bírói út pedig hosszú és költséges, arra kifizetni nem fizeti meg az eredmény. Nehány községben 5—6 éve foly a tagosítás, ezekben még eltart 4—5 évig, ez idő alatt a föld trágyázatlan, néhol parlagul áll, s midőn a tagosítottak, a gazda kénytelen lesz ismét 15—20 évig küzdeni a rendes termőképesség visszaállításáért. És ez a tagosítási vergődés is minő költséggel jár! egy 3000 holdas község tagosítása bizonyára felvesz 50000 koronát. Nem csak da, ha pusztulunk, ha idegen földre kívánkozunk, mert e féltétele irtóhadjárat is ismét csak zsebre történik.

És mindezekhez ha hozzávesszük, hogy a tapintatlan közüti törvény épen azon községeknek kedvez, melyek az állami és törvényhatósági utak mentén fekszenek, tehát jobb módban vannak és a kényelmes utak használatában még előnyben is részesülnek, míg a távolabbiak ez ingyenes kedvezménytől elesnek, s mégis az utad őt egyenlő kúles szerint fizetik, holott a külön víczinálisok fenntartására még ötször annyi pénz és közmunkabeli szolgálmányra kényszerítetnek és hozzávesszük, hogy az amúgy is magas állami adóknak legnagyobb részben 100—150% -t fizetik azon községi

Az Erdélyi Kárpát-Egyesület méltóságos Elnökségének
Kolozsvárt.

A székely kongresszus előkészítésére folyó hó 28-án megtartott előértekezletre szóló folyó hó 22-én 158. sz. alatt tisztelt meghívást, — miután hosszabb időt igénybe vett hivatalos utazásomból csak folyó hó 28-án térhettem vissza székhelyemre, — csakis az értekezlet megtartása napján vehetem kezemhez, s így az előértekezleten megjelenhetni módomban nem állott.

Mindazonáltal kötelességemnek tartom, hogy a beces meghívásért hálás köszönetemnek adjak kifejezést, habár utólagosan is, s egyszersmind honfiai tisztelettel sietek a hála adójának lerovásához a mélyen tisztelt Egyesület önzetlen, hazafias fáradozása és tevékenysége iránt, melylyel a székelység anyagi és szellemi istápolása érdekében a mozgalmat megindítani s annak eredményre jutását lankadatlan ügy buzgalomával munkálni méltóztattik!

A czél szent és közös hazafias, s annak eléréséhez, vagy legalább megközelítéséhez, mindnyájunkra váró munka fáradalmaiban szíves készséggel osztozunk. — s a mélyen tisztelt Egyesület rendelkezésére készen állva, kiváló honfiai tisztelettel vagyok a mélyen tisztelt E. K. E.-nek.

Sepsi-Szent-Györgyön, 1901. július hó 29-én

hazafi szolgálója

S z e n t i v á n y i M i k l ó s, alispán.

534.

1901. szám.

8.

Az Erdélyi kárpát Egyesület tekintetes Elnökségének
Kolozsvár:

Hivatkozva f. é. márczius hó 6-án 130. szám alatt kelt b. megkeresésére van szerencsém válaszolni, miszerint Kolozsvárt Székely-kongresszus tartását ez idő szerint indokultnak nem tartjuk.

Kamaránk alakulása óta meleg érdeklődéssel viseltetik s viseltetik a székely közgazdasági ügyek iránt, mert hisz ép ez képezi főadatát s a székely kérdést állandóan napirenden tartván, ennek tulajdonítható, hogy ez most országos érdeklődés tárgyát képezi.

Mindennek daczára nem tarthatjuk időszerűnek most egy Székely kongresszus tartását azért, mert Hegedűs Sándor kereskedelmi miniszter úr, kamaránk kérésére a Székelyföldet a múlt évben meglátogatván s itt meggyőződve a mostoha viszonyokról, megbizta e kamarát részletes javaslatok tételével, mely eme főadatának megfelelően, munkálátát még febeuarban fölterjesztette. Ennek alapján Önagyméltósága széles körű gyakorlati akciót indított meg az itteni közgazdasági viszonyok javítására tárczája ügykörében.

Általánosan ismert tény, hogy ugyanígy eszelekszik a földművelési minster ur is.

Ezek mellett az országos magyar gazdasági egyesület kivándorlási bizottságot létesítvén, beleillesztetett ebbe a Székely kivándorlás, illetve a Székelykérdés ügye is és most van folyamatban egy már korábban elhatározott Székely kongresszus tartása végett az adatok összegyűjtése. E szerint nevezett bizottság ez ügyben nagy akciót szándékozik kifejteni.

Félős tehát, hogy egy szűkebb körű kongresszus tartása az erők elforgácsolására vezetne, ami egyáltalán nem kívánatos.

Ha mindamelllett a kongresszus megtartása mégis elhatározatnák, a kamara hivatásához képest készséggel áll, mint munkatárs, az ügy szolgálatába, azonban csak az esetre, ha az nem Kolozsvárt, hanem valamelyik székelyföldi városban, vagy fürdőtelepen fog megtartatni, mert az egyáltalán czéltévesztett volna, ha hazarészünkben egy székely kongresszus nem a székelyföldön tartatnák meg.

Érdekében áll ez magának a t. egyesületnek is annyival inkább, mert a turistaság fejlesztése s ezzel együtt az idegen forgalom emelése is egyike azoknak a módzatoknak, a melyektől a székelyföldi mostoha közgazdasági viszonyok javulása remélhető. A t. egyesület által tartani szándékozt kongresszustól tehát csak úgy várható siker, ha saját céljaival méltóztat azt szoros kapcsolatba hozni és a Székelyföld természeti bajainak, szebbnél-szebb részeinek megsemmisítése a tervezetbe fölvetetik.

háztartás fedezésére, mely főképp és első sorban állami czélokot szolgál, és az egyháziak járandósága a különböző czimeken történő állandó felcsigázás miatt azt még kétszeresen is felülmúlja: nagyjában elmondottam mi az oka legfőképp elzüllesztünknek, a hazától való elidegenedésnek.

Füzeteket lehetne még összeírni az idevágó okok részletezésével, melyek a maguk aprólékosságuk mellett is befolytak a mostani helyzet előidézésére, de részletezésük csak sajtó sebet érint, ha nyilvánosságra jutottak, elég volt azokra mindannyiszor az éhletlenséggel válaszolni. Legfelebb az ipari kiképzést erőszkolták, mert az iparkamara véleménye előbbvaló volt a megyék felterjesztésénél, s midőn ismételt ipari kísérletek meghiúsulása után kényszerűségből rámutattunk, hogy az nem egyez meg a székelység felfogásával, verálkatával, igaz szólásunkat lenevetéssel jutalmazták.

Ezek őszinte elmondása után, ismételem, én nem várok semmi eredményt a kongresszustól, mert bármi üdvöset indítványozzon, féltő, hogy itt is a válasz a termő- és adó-képesség emelésének hangsúlyozása lesz: de hogy mint egyik közelebbiről érdekelt vármegye képviselője részvétlenséggel ne vádoltassam, ellene nem mondok, abban készséggel résztveszek és az eddig felhozottakat tartanám szükségesnek tárgyalatni.

A kivitel módozatára nézve egy 9 tagu bizottság kiküldését látnám czélszerűnek úgy, hogy az a kongresszus ideje előtt legalább 3 nappal jöjjön össze, a hozandó határozatok szövegére adjon véleményt, mert ellenesetben egy nagy gyűlés nehezen fog eredményt felmutathatni.

Hazafias üdvözléttel vagyok a t. Egyesületnek

Csik-Szeredán, 1901. márczius 10-én.

szolgálatra kész hiva

Becze Antal, alispán.

5.

A tekintetes Erdélyi Kárpát-Egyesületnek

Kolozsvár.

Hivatkozással f. évi márczius hó 4-én 130. sz. a. kelt megkeresésére, teljes tisztelettel van szerencsém közölni, hogy a székelység közgazdasági érdekeinek megbeszélése szempontjából egy székely kongresszus megtartásának eszméjét felte üdvösnek és czélszerűnek tartom.

E kongresszuson szerény véleményem szerint első sorban azon kérdések tárgyalandók, melyek a székelység részére anyagi előnyöket biztosítanak. Nevezetesen egy társadalmi, valamint közkormányzati uton első kötelesség volna odahatni, hogy a nemesak pangásnak, de mondhatni teljes elenyészésnek indult székely ipar kellő támogatás mellett fellendíttessék, fejlesztessék és számára alkalmas piac szereztessék.

Gondoskodni fogok arról, hogy ezen székely kongressuson törvényhatóságom is részt vegyen.

Marosvásárhelyt, 1901. évi április hó 10-én.

D é s y Z o l t á n,
alispán.

6.

Az Erdélyi Kárpát Egyesület

Tekintetes titkári hivatalának

Kolozsvár.

Hivatkozással a folyó évi Márczius hó 4-én 130. szám alatt hozzám intézett átiratára, van szerencsém tisztelettel értesíteni, hogy a székelység közgazdasági érdekeinek megbeszélése céljából tervezett kongresszus eszméjét magam részéről helyesnek, szükségesnek tartom és a legmelegebben üdvözlöm, s abban készséggel részt veszek.

Megbeszélendőnek tartanám ez alkalommal azon módzatokat, melyek mellett megakadályozandó volna a székely kivándorlás; — fejlesztendő lenne a házi — és gyáripar, s szabályozandó a házaló kereskedés (székely szóttes); — előmozdíthatók, különösen vármegyémet érdeklőleg, az állattenyésztés s különösen a magyar faj marha fenntartása; hitelviszonyok rendezése, olcsó hitel nyújtás; székely vasut kiépítése; erdő-arányjogok elvesztegetésének megakadályozása és erdei legelők fejlesztése stb. stb.

Mіндеzen ügyek egy kongresszus tartására bő anyagot szolgáltatnának, s a menyyiben annak kidolgozása aktuálisává válik, szolgálataimat a továbbiakban is készséggel felajánlom.

Sz.-Udvarhelyt, 1901. márczius 28-én.

Hazafias üdvözléttel:

D a m o k o s A n d o r dr. alispán.

Ez sok alföldi vagyonos honpolgárt is vonzana ide, akik nem ismervén gyönyörű tájainkat, útmutatók és vezetők hiányában nagy részben külföldön elégitik ki turistikai passziójukat.

Szóval, ahol csak lehet a gyakorlati térre kell lépünk, mert szó-beszéd folyt már elegendő.

Maros-Vásárhely, 1901. április hó 15-én.

A kereskedelmi és iparkamarától.

Honfiai üdvözléssel

Tauszik B. Hugó,
kir. tanácsos, elnök.

Sz. Szakáts Péter,
titkár.

9.

Tekintetes Radnóti Dezső úrnak,
az E. K. E. főtitkárának

Kolozsvár.

A felesiki és a gyergyói nép a székelyek között a legmostohább viszonyok között élt mindig. Ma a szó szoros értelmében koldus, mert még azt sem tudja biztosan, meglesze holnapra a puliszkjája. Legyen szabad a „székely kongresszus” nagybeesű figyelmét Felesik- és Gyergyónak a pusztulás útján levő székelységére felhívni.

Az intéző körök fülét egyszer-másszor megüti egy-egy hang, mely a székelyek nyomoruságáról beszél. A jóakarát nem is hiányzik a bajok orvoslására. A helyet azonban, hol a nyomor lakik, nem ismerik. A Székelyföld közigazgatási viszonyainak a vizsgálója végigrobog a gazdag háromszéki román, benéz Udvarhely vármegyébe, szétméz Maros-Vásárhely környékén s megnyugodva távozik. Nagy ritkaság, a midőn valaki Csík-Szeredáig eljut. Ezentúl már senkit sem hívnak, senkit sem visznek, mert nemsokára kezdődik a nyomor birodalma; a nyomorusággal pedig nem szokás hivalkodni.

A felesiki nép, a mióta Balánbányán — Magyarországnak rész erezekben leggazdagabb telepén — elpihent a munka, rohamosan hanyatlak.

A munkás nép a székely megyékben dolgozó faüzleteknél keres munkát, a hol emberi erőt meghaladó munkában, száz halálnak kitéve, idő előtt elnyomorodik, összeroskad, elpusztul. A felesiki községekben keves is a munkabíró ember, de annál több az árva és özvegy, meg a tehetetlen nyomorék.

Sokat visz a nyomoruság a Romániába vezető útra is. Hogyne vinne, a mikor Romániában a két dolgos tényér — a romániai ágensek biztosítása szerint — valóságos kincsébánya; a székelynek a keze pedig munkára termelt, a székelynek éltető levegője a munka, mint a sivatag pálmájának a perzselő napsugár.

A szegény székelyt a magyar iránt ellenséges Romániában nagy esalódás várja. Az ágensek, munkaadók kiszípolozzák munkaerjét. Magyarul nem értő romániai képviselőinkben támaszt nem találva — ha visszatér is — a legtöbbször kicéhezve, elrongyosodva, összetörve tér vissza.

Ilyen viszonyok között esoda-e, ha a felesiki székely kezd kivetkőzni eredeti mivoltából? Az ismeretes székely energia már-már kimerülöben; a székely lelemény kiapadóban. A hanyatló energiának az egyedüli támasza a pálinka, a melyet a székelyföldi községekben aggasztó mértékben fogyasztanak.

Nékem — ki a Székelyföldön minden esztendőben megfordulok — úgy tetszik, hogy a nyomoruság és a pálinka — ez a két népfomáló tényező — helylyel-közzel már bontogatni kezd a régi székely erkölcsöknek vészben-viharban kitartó ezeréves erős várát!

Tömerdek bajnak tépné ki gyökerét a következő mentőmunkálatoknak sürgős végrehajtása: 1. A Mádéfalva—Karezfalvi, úgyszintén a Topliczától Borszéken át Tölgyesig terjedő vonalrésznek a kiépítése. 2. A csiki vasútvonalnak a szélszárénival való összekapcsolása. Ez a munka a világforgalom útjába hozná Felesiknak és Gyergyónak kincsesebányáit: rézércztelepeit, fehérmárvány-hegyeit, ásványvíz-kincseit. 3. Elhanyagolt iskoláinak fejlesztésével önfentartási erejének a növelése. 4. Karezfalván — Felesik középpontján — vagy Szent-Domokoson egy internátussal egybekötött ipariskola felállítása, melyben a székely fiúk a fáfaragás és kőcsiszolás különböző nemeiben oktatást kapnának, melyben a márvány- és fa-díszműtárgyak előállítását megtanulnák. Ezeknek a dísz-tárgyaknak kitűnő piacai volnának a székelyfürdők, (Borszék, Előpaták, Tusnád, Kovászna, Korond, sat.) a melyeken ma drága pénzen nürnbergi és eschországi portékákat, emléktárgyakat árulnak.

Fontosnak tartom a mentő munkálatokat így irányítani, hogy a székely saját szűkebb hazájában találja meg a gazdasági bajokból való kibontakozásának, a maga gazdasági fejlődésének útját és módját.

Budapest, 1901. ápril. 17.

Kiváló tisztelettel
Dr. Hankó Vilmos.

10.

142. szám.

Tekintetes elnökség!

Vonatkosással folyó évi 130 számú beceses átiratára, van szerencsém tisztelettel válaszolni, hogy a Székely-Egyesület ez évi közgyűlését a nyáron a Székelyföldön tartja s azzal az alkalommal alapszabályszerű feladataiból kifolyólag tüzetesebben fog a székely nép közigazgatási viszonyait érdeklő kérdésekkel foglalkozni. — Ehez képest tehát egyesületünk az általa képviselt érdekek szempontjából nem ismerheti ezélszerűnek a t. Kárpát-Egyesülethez illetékes helyről jött felkéréssel felvetett Congresszusnak időközi megtartását, hanem igenis ezélszerűnek vélné azt, hogy a mennyiben a t. egyesület saját feladatából kifolyólag szintén foglalkozni kíván a Székelyföldről érdeklő kérdésekkel, szíveskedjék e tekintetben egyesületünkhez csatlakozva ami közgyűlésünkön annak idején résztvenni s a t. egyesület részéről ott tárgyalandónak ismert kérdéseket a mi tárgysorozatunkba való felvétel céljából velünk közölni.

Abban a reményben lévén, hogy a t. egyesület osztani fogja abbeli véleményünket, hogy a székely közérdeknek teendő szolgálat ezélszerűbb és sikeresebb teljesíthetése végett helyesebb a hivatott tényezők együttes működése, mint a széttagolt eljárás: tisztelettel kérjük, hogy megfelelő elhatározásáról minket mielőbb értesíteni szíveskedjék.

A Székely-Egyesület igazgató választmánya nevében.

Budapest, 1901. évi április hó 10-én.

Kiváló tisztelettel:
Dr. Bedő Albert
elnök.

11.

Az Erdélyrészi Kárpát-Egyesület Tekintetes Elnökségének,
Kolozsvár.

Tudomással bírva a nagyérdemű Elnökség vezetése alatt álló egyesületnek a székely nép iránt táplált rokonszenvéről s azon elhatározásáról, hogy székely néptünk elhanyagolt érdekeit saját hatáskörében védelmezni és fejleszteni vállalkozott, sietünk bejelenteni, hogy a mélyen tisztelt Egyesület eme hazafias vállalkozását, a mi ifju „Székely Társaság”-unk is lelkesedéssel támogatja.

Mielőtt azonban határozni a mi szereplésünk, illetőleg állást foglalni a mozgalom irányítása és fejlesztése tekintetében, bátrak vagyunk azzal a kéréssel fordulni a nagyérdemű elnökséghez, méltóztassék velünk röviden közölni saját programját, hogy mi esetleg ahoz alkalmazkodjunk.

Annyit előre megjegyezni kívánunk, hogy a magunk részéről egy Székely Kongresszus tartására az időt elrekeztetnek véljük, természetesen a székely földön, Csík- vagy Háromszék-megyében.

E kongresszus most a gazdasági kérdést, továbbá a fürdő ügyet, a turisztika és idegen forgalom fejlesztését tenné a tanácskozás és megvitatás tárgyává. A jövő évben pedig valamennyi érdekelt társadalmi, közigazgatási és törvényhatósági tényező evégből tartana egy kiterjedtebb kongresszust, hogy az ipari és kereskedelmi kérdésekkel behatóan foglalkozzék; hogy egymásközött a jövőendő feladat teendőit megossza s azok végrehajtására nézve végleges munka-programmot állapítson meg.

A marosvásárhelyi „Székely Társaság” csak egy éve áll fenn és ezélszerű a székely kérdést társadalmi és hírlapi eszközökkel felszínen tartani. Továbbá megnyerő székelység ügyének befolyásos tényezőket s azokat törekvéseikben agitációval és gyakorlati munkálkodással támogatni. Minden tagja ismervén és érezvén a székely nép hanyatlásában rejlő veszedelmet, át van hatva a kitűzött feladat fontosságától. De viszont, a kis társaság, — tudatában lévén annak is, hogy egymaga nem kezdeményezhet s e kérdésben egymaga elől nem járhat, egyébre nem vállalkozhatik, minthogy a régi, a tekintélytel és súlylyal bíró testületeknek szolgálatát felajánlja a viszonyokra nézve is felvilágosításokat adjon, javaslatokat,

dolgozzon ki és magában a székely társadalomban állandó munkálkodással közvélemény alakulására törekedjék.

Hálás köszönettel adózunk a mélyen tisztelt egyesületnek a kezdeményezésért, a melylyel a székely kérdést előtérbe vinni vállalkozott, kérve ismételtén, hogy a mennyiben e törekvésében a „Székely Társaság“ is támogatást nyújthat, szíveskedjék e végből bizalommal hozzánk fordulni.

Idemellékeltlen küldjük első kiadványunkat és azt a program-tervezetet, a melynek megírására s egy év alatt leendő kiadására vállalkoztunk. Kérjük egyuttal, hogy minket érdeklő megjelent vagy ezután megjelenő kiadványait társaságunknak szintén megküldeni szíveskedjék.

Tiszteletünk nyilvánítása mellett maradtunk.

Maros-Vásárhely, a „Székely Társaság“-nak 1901. április 23-án tartott összejöveteléből:

Dr. Kőmőcsy József Szentgyörgyi Dénes
elnök. titkár.

12.

563—1901. sz.

Az Erdélyi Kárpát Egyesület tekintetes titkári hivatalának.

Kolozsvár.

Folyó 158 szám alatt kelt becses megkeresésre tisztelettel értesítem, hogy a székelység közgazdasági érdekében tervezett kongresszus megtartását nemcsak helyesnek, de sőt szükségesnek is tartom.

A tárgysorozatba felveendőnek vélem az alábbi kérdések beható tárgyalását:

1. Földhitelintézet létesítése.
2. Nagyobb mérvű fafogyasztó iparágak felállítása.
3. A házi ipar fejlesztése.
4. A meglévő fürdők kiépítése és az ásványvizek nagyobb mérvű forgalomba hozatala.

Sepsi-Szent-Györgyön, 1901. évi április hó 21-én.

A m. kir. állami erdőhivatal.

Nagy György
m. kir. erdőmester.

13.

440—1901.

Az Erdélyi Kárpát Egyesület
tekintetes titkári hivatalának,

Kolozsvárt.

Folyó évi ápr. 12. kelt 158—1901. sz. körlevelében jelzett székely kongresszus ügyében van szerencsém, bár kissé elkésve, a következőket közölni.

A székelység istápolását célzó székely kongresszus megtartását valamely székely városban (pl. Székely-Udvarhely) helyesnek tartom s ha közvetlen hatással a székelység ügyére nem is lesz, legalább felhívja a köznek figyelmét a maguk valóságában feltárt bajokra. Ha ezt eléri, ez is szép eredmény!

Legközvetlenebb baja a székelységnek nem annyira az olcsó, mint a könnyű hitel. Az erősen megszaporodott pénzüntézetek könnyen adnak pénzt, de drágán, s ha a törlesztés elmarad, nemsokára szól az árverés hangja. Az ősi birtok zsidó vagy oláh kézbe kerül, a székely pusztúl!

Az elszegényedésnek oka az általános szükséglet emelkedésével lépést nem tartó maradisága a székelynek. „Amint őseink megélték, megéltünk mi is“ — félelv idejét multa. A mezőgazdaság nem fizet úgy, mint a bácskai, jobban kellene gondoznia, erdejét nagyobb szeretettel ápolnia és használnia, különféle házi iparral (különösen szövésse) foglalkoznia kell.

Nagyon jó, ügyes és szorgalmas erdei munkás a székely. Messze vidékre jár munkába, hol az ország határán belül, hol azon kívül Romániába. Megbecsülik mindenült, mint munkabíró, megbízható munkást, szívesen veszik munkába s jól fizetik. Szerez is szép pénzt. S talán éppen az a baj. A többesken szerzett pénz bármiként legyen is ruhába csavargatva, mulatságra készlet. Valahányszor az inkább vállalkozó községekbe járok s arról szó kerül, mindig azt hallom, hogy a Romániából haza térők előbb benéznek a kocsmába s csak azután térnek házukba. A szerzett pénz nagy része pálinka és mulatság árába megy el, otthon ezért szemrehányás várja a hazatérőt, nincs mivel törleszteni, fordul s megy ismét munkába, hogy kevés kivétellel újból járja pénzszerző-vesztegető útját. Természetesen van másképp is, jobban is, de mert sokat hallom, sok történet így.

Nagy baj az arányosítás, ill. a rosszabbik formája. Az arányosítás üdvös, ha a tényleg birt földbirtok után történnek

a 100 hdon felüli részek kiszakítása. Ekkorácska erdőbirtok a többi eredeti birtokkal együtt az egyes kezében könnyebben kezelhető s jövedelmezőbb is. De hogy a földbirtokokkal járó közösbeli jogok azoktól elkülöníthetők legyenek és a 100 holdnyi jogok összevásárlásából származott nagybirtokok a közösből kiszakíttassanak: az már szerintem nem egyeztethető össze a kisbirtokosok védelmének elvével. Mert a rendesen tájékozatlan kisbirtokos közösbeli arányrészét pottom áron, értékének alig kamatjával felérő összegért adja el, ő elesik evvel erdőlési, legeltetési jogától, az érte kapott pénz könnyen elmegy, a vevője pedig kikapja a kamat értékével megvett tőkét teljesen szabad rendelkezéssel. Az elszegényedés és kivándorlás csak akkor fogja valójában kezdetét venni, ha a jog- (arányrész) vásárokkal eszközölt arányosítások az összes közös vagyont széjjel hasogatják illetve székely kézbe juttatják!

Van még helyenkint szép nagy erdő, amely nagy jövedelmet hajtana birtokosának, ha jó útja volna. Hegyes vidéken hosszú utak építése az egyesnek, de még a községeknek sem áll módjában. A törvényhatóságnak, az államnak volna kötelessége segítőleg fellépni. Pl. nagy mulasztásnak tartom, hogy Szt.-Miklós—Békás között nincs még rendesen épített műút. Pedig nemcsak a nagy kiterjedésű erdők, amelyek másképp nehezen megközelíthetők, tennék szükségessé az utat, hanem a hadászati szempont is megkövetelné.

Mind gazdasági, mind ipari tekintetben bénítólag hat a vasút hiánya. Több szót erről nem teszek, hiszen általános ismeret tárgya a székely vasútak építésének, ill. nem építésének ügye. Lehet hogy túlzás, de minden lépten-nyomon haladni e mondást: „hja ha vasút volna, kifizetné magát, de így nem“. Ha túlzás is, sok benne az igazság is!

Szóljak a kivándorlásról is. Nagyobb hire van ennek, mint a milyen valóságban. Szó sincs, kivándorolnak innen is jobb megélhetést keresni, de nem annyian a mennyit a hivatalos adatok kimutatnak. E dolog nyitja pedig az, hogy amikor munkába mennek Romániába, mind vált határatlépési igazolványt, vissza azonban már a nélkül, bejelentetlenül, az erdőkön keresztül jön haza nagyon sok. A hivatalos kimutatásokban a hazatérők között nem lévén bejelentve, kivándoroltaknak lesznek kitüntetve.

És ha már a székelyföld nem bírja élelemmel ellátni a székelyt, megváltoztatni kellene az eddig is elfordult kivándorlás irányát. Ne Romániába az idegenbe, hanem a haza néptelembb vidékeire vándoroljanak. Nemzetiségek közé kellene a székelyeket tömegesen telepíteni, hogy terjesszék a magyarságot! De nagy óvatossággal kellene ezt tenni, mert eddigi tapasztalataimból úgy látom, hogy sokkal hamarabb lesz a székelyből oláh, mint az oláhból magyar.

Pesszimizmusomban még azt is kétségbe vonom, hogy a székelyföld nem bírja meg a székelyt! Ha vándorol is a székely, jó, ill. szaporodik helyette zsidó, oláh és még — jólére is vergődik! Ezt is így tapasztaltam. És vajjon akkor a föld nem győzi élelemmel a népet? Azt hiszem inkább a nép nem tud a földdel úgy bánni, hogy fentartsa, vagy tán nem annyira takarékos?!

Elfoglaltság lehet tőlem, erdészről, hogy az általános bajok között az erdők különleges bajait is szóba hozom. De nem tudom felemlítés nélkül hagyni, az itt, Gyergyóban, az erdők hazájában élő ellenszenvet az erdőkkel szemben. Szabad erdőlés, szabad legeltetés — rendezett erdőlés, rendezett legeltetés! Oly két különböző és távolos fogalmak, hogy egy egész emberöltő sem elég a megértésükre. Hát még az erdő-sítés! Nem csodálom az egyszerű székely ember idegenkedését a rendtől, mert ő csak annyit tud és lát, hogy ha külön engedély nélkül megy az erdőbe (a közösbé!) fát vágni vagy legeltetni, megzabolják, megbüntetik! De hogy művelt, vezető emberek is a haladást jelentő rendnek ellenségei legyenek, nem csak magukban, hanem nyilvánosan is — evvel erkölcsileg hatva az egyszerű székelységre —, azt végtelenül csodálom s szívem mélyéből fájalom.

Nem teljes a leírásom, sem a megbeszélendő bajok felsorolásában, sem a bajok leírásában. Hivatalos elfoglaltságom miatt több időt a különben igen fontos és szeretett ügyre fordítanom nem lehetett.

Leplezetlenül vázoltam tapasztalataimat; kiméletlenségnek vagy ócsárlásnak is tűnhetik leírásom. De nem az! Nézetem, ha sebet akarunk gyógyítani, nem eltakarva, sötétben kell megvizsgálnunk, hanem teljesen feltárva, világosságban keressük a mélyebben fekvő okát és ennek megismerése után szabjuk meg az orvosságát.

Én szerény tehetséggel, ha egyáltalában szükség vol-

rá, csak reámutattam a bajokra, a székely kongresszus lesz hivatva orvoslásuk módját megállapítani, a társadalom minden rétegének pedig kötelessége lesz az orvoslást jó akaratall végrehajtani.

Gyergyó-Szent-Miklós, 1901. május 10.

M. kir. járási erdőgondnokság.

Krippel Móríc, z,
m. kir. erdész.

14.

204—1901.

Az Erdélyi Kárpát-Egyesület
tekintetes titkári Hivatalának

Kolozsvárott.

F. évi ápr. hó 12-én kelt 158—901. sz. becses megke-
resésre, a következőket van szerencsém jelenteni.

Kálnoki Bedő Albert ő méltóságának a nagym. földmiv.
m. kir. Minister Úrhoz intézett és az újságok útján közismere-
tetivé lett, az erdei legeltetést tárgyaló kérvénye, általában
nagy forrongást idézett elő; de nemzetgazdasági szempontból,
a vagyonmentés dolgában nagyon kérdéses, valjon szerencsés
gondolat volt-e, az erdészetet általában úgy feltüntetni, mint
a hogy az tényleg megtörtént. Szerény véleményem és tapasztalataim szerint ezen eset kiszámíthatlan káros következmé-
nyeket fog maga után vonni; a mennyiben a nép, nem tö-
rődve a jövővel, egyedül jelenlegi helyzetének megkönnyítésére
törekszik, a pillanatnyi jobblétnak, kész a jövő nemzedék ér-
dekét kockára tenni és ezen céljának elérésében, éppen a
nagytekintélyű volt országos főerdőmester úr nyilatkozataira
támaszkodik és hivatkozik.

Háromszék vármegye sepsi járásának lakosai közül azok,
a kiknek földbirtokuk van, tehetőse gazdák számba vehetők:
mert meg van a módjuk, a tisztességes szerény megélhetés-
hez. Általában több szántóföldjük van, mint a mennyit csa-
ládtagjaikkal megművelni képesek, és ezek a földek nem
rosszak, ha kellően megmunkáltatnak. A napszámosok nem
nyomorognak; mert a hol a napszámos azt mondhatja, hogy
hét piczulán alól nem megyen munkába, hanem inkább le-
fekszik és alszik; ott igazi nyomorról nem lehet szó. Szerény
állításomat bizo. yítja a hazánk éjszaki és éjszak-nyugati részé-
ben lakó hegyi nép, melynek életéhez képest, a székely nép
sorsa nagyúri.

A bevezetésben említett és a mezőgazdasági érdekek
előmozdítására indított mozgalmat illetőleg megjegyzem, hogy
való ugyan, miszerint sok erdő s így kerületem erdeinek na-
gyobb része is, mély talajnál és lankás fekvésnél fogva, al-
kalmatlan mutatkozik állandó legelők átalakítására; de az is
tény, hogy a talaj földcsuszamlásra és vízmosások képzésére
nagyon is hajlandó s biztossággal állítható, hogy az itteni
erdők letarolásával, a Kolozsvár—Brassói vasutvonal mentén
észlelhető domborzati viszonyok keletkeznek és rengeteg nem-
zeti vagyon megsemmisül. De megszívleendő azon körülmény
is, hogy míg az élelmi szerek messze fekvő országokból való
hozatalát is megbirják, addig a fának csak Brassóba való el-
szállítása, máris megemésztí annak főárát, tehát nagy szállítási
vagy hozatali költséget el nem bír.

A székelység nagy hibája, hogy igényei nagy mérték-
ben fokozódtak, de gazdaságát nem fejlesztette kellően s most
is csak olyan külterjesen gazdálkodik, mint a régi időkben,
mikor a ruházat még tisztán a házi terményekből került ki,
és selyemruhára meg kalapos fejdíszekre nem volt szükség,
a napernyőt az útilapú és a keztyűt is a daróc pótolta.

A congressus pontjai közé célszerűen találnám felvenni
azt, hogy a belterjesebb gazdálkodás és a műtrágya haszná-
latának elsajátítására vidékenként nagyobb számú minta pa-
rasztgazdaságok szerveztetnének, a hol a befektetésektől ide-
genkedő székely, kézzel foghatólag meggyőződnek arról; mi-
szerint a földbe észszerűen befektetett tőke, bő kamatokkal
megtérül.

A szabad legelő hiányát, takarmány-félék termelésével
is kellene pótolni, hogy az istállózás meghonosodásával, a
föld éltető eleme, a trágya is nagyobb mennyiségben össze-
gyűjthető legyen.

Hivatalos elfoglaltságom miatt, a congressuson részt nem
vehetek, de szivemből kívánom, hogy határozatai édes hazánk
mai és a jövő nemzedékének jólétét biztosítsák.

Sepsi-Szt. György, 1901. évi április hó 20-án

M. kir. járási erdőgondnokság.

honfiai üdvözléttel
H i b b j á n J á n o s,
m. kir. főerdész.

15.

401—901.

A tekintetes Erdélyi Kárpát-Egyesületnek

Kolozsvár.

Folyó hó 12-éről 158—901. szám alatt kelt becses át-
iratára a következőkben van szerencsénk válaszunkat megadni:

1. A székelység közigazdasági érdekeinek előmozdítása
céljából helyesnek tartjuk a congressus megtartását.

2. Ezen congressuson felsőbb hatóságunk engedélye és
utasítása esetén részt vennénk.

3. Hivatalunk működési körét a székelységnek talajja-
vitási ügyei érdeklik, amelyek előhaladását a folyamatban levő ta-
gosítások elősegítenék, azonban a székelyek jó szándéka és
mezőgazdasági haladásuk iránti törekvésük igen sok esetben
hajótörést szenved különösen Csik- és Udvarhely megyékben
szegénységük miatt. Ezen okból szükségesnek látnánk, ha a
székelység talajjavítási munkálatainak végrehajtása érdekében
hosszabb lejáratu olcsó kölcsönnel megsegítenénk.

Brassó, 1901. ápril hó 29.

M. kir. kulturmérnöki hivatal.

K a t o n a B é l a,
kir. főmérnök,
a hivatal vezetője.

16.

Az erdélyi kárpát egyesület
tek. vezetőségének

Kolozsvárt.

Vettem a t. egyesület 130—1901. sz. a felszólí-
tását, melyben véleményem kérdik egy rendezendő szék-
ely kongresszus megtartása iránt és egyúttal felszólítanak
avégből nyilatkozni, hogy esetleg minő kérdéseket tartanak
szükségesnek a kongresszuson tárgyalatni.

Az első kérdésre válaszom az, hogy minden mozgalmat,
mely a Székelység közigazdasági érdekeinek előmozdítását
célozza, helyesnek és üdvösnek tartok.

A második kérdésre nézve pedig útalok egyszerűen
azon emlékiratra, melyet a Székely képviselők 1897. február
havában a kormányhoz benyújtottak és néhai Lukács Béla
vezetése alatti küldöttségek által az egyes miniszter uraknak
élőszóval is tudomására juttattak.

Ezen emlékirat kellő képét nyújtja a Székelység bajai-
nak és egyúttal megmutatja azon gyakorlati módokat és esz-
közöket, melyek által a Székelységben segíteni lehetne.

Szerény nézetem szerint üdvös munkát végezne egy
oly kongresszus, mely az ezen emlékiratban közölt program-
mot minél szélesebb körben ismertetné és ez által a kormány,
valamint az egyesek figyelmét a Székelység gazdasági fejlesz-
tésére terelné.

A kongresszuson őszinte sajnálatomra elfoglaltságom
miatt részt nem vehetek, azonban szives figyelembe vétel
végett kereszkötés alatt megküldöm a jelzett emlékiratot és
a t. egyesületnek hazafias munkájához a legjobb sikert ki-
vánom.

Budapesten, 1901. ápril. 6-án.

Honfiai üdvözléttel
B e n k e G y u l a,
országgy. képvis.

17.

Méltóságos báró Elnök ur.

A székelység közigazdasági érdekeinek előmozdítása
nekem is állandó törekvésem lévén, helyesnek tartom, hogy
az minél tágabb körbe beszéltessek meg s így egy kongressz-
sus tartása csak használhat ez ügynek.

Nézetem szerint azonban nagyon óvatosságnak kell lenni
az idő megválasztásában, melyben az tartassék, mert olyan
időben, mikor a levegő telítve lehet politikai agitációkkal,
könnyen megtörténhetik az, hogy politikai jelszavak behatása
alatt a kongresszus közigazdasági célja meghiusul. Oda kon-
kludálok tehát, hogy mindaddig, míg az ország közigazdasági
és politikai helyzete tiszta áttekintést nem ad, a kongresszus
megtartása nem járna hasznos eredményre.

Budapest, 1901. ápril. 4-én.

Kiváló tisztelettel
D á n i e l G á b o r.
orsz. képviselő.

M. h. 20-án kelt 130 sz. a. nagybecsű levelét örömmel olvastam. — Az eszme, mely szerint egy kongresszuson tárgyalassanak a székelység közgazdasági érdekei, nagyon, de nagyon időszerű.

A kongresszust jó volna összekötni egy kirándulással a székelyföld gyönyörű vidékére. — A magyar nagy közönség győződjék meg egyszer arról, hogy nem szükséges pénzüket kivinni a külföldre, ha üdülni és a természetnek gyönyörét akarjuk élvezni.

A kongresszuson szívesen veszek részt és annak jelentőségére közel álló köreimet szívesen felhívom.

Fontos kérdéseknék tartom :

1. Milyen módon lehetne a jelzalog kölcsönöket olcsón kamatoztatni és olcsóbb hitel által a közgazdasági helyzetet javítani?

2. Milyen módon volna lehetséges a vállalkozás figyelmét a székely föld bányáinak kincseire felhívni?

3. Milyen módon lehetne új mezőgazdasági művelési águkat jobban meghonosítani?

Minden tekintetben szívesen állok rendelkezésükre, hogy a kongresszus sikere biztosítható.

Budapest, ápr. 4.

Kiváló és hazafias
tisztelettel
Weisz Berthold,
orsz képviselő.

130—1901. sz. a. kelt nagybecsű felszólítását, póstai tévedésből csak most vettem.

Kész örömmel csatlakozom a székely kongresszus eszméjéhez, annyival inkább, mert az egyesület és vezetői teljes garanciát nyújtanak arra, hogy annak működése nem fog nyomtalanul elenyészni!

Nézeteimet a székely kérdéstről a múlt évben S. Szent-Györgyön megtartott gazdakongresszuson előadtam. Ez az E. G. E. 1901. évi évkönyvében benne van.

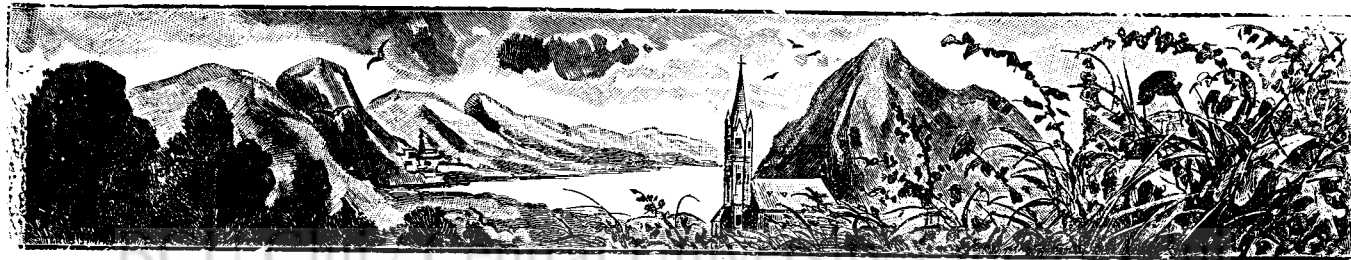
Még csak annyit vagyok bátor megjegyezni, hogy a kongresszus székelyül vagy Kolozsvárt tartom célszerűnek, vagy bármely székely megye központját; Maros-Torda kivételével. Ez utóbbit azért tartanám mellőzendőnek, mivel annak viszonyai minden tekintetben eltérők a más 3-étól és a székelység a nemzetiségektől túl van szárnyalva, úgy, hogy ottan teljesen más akció szükséges, mint a tiszta székely vármegyékben.

Kilyén, 1901. ápril 21-én.

Kiváló tisztelettel

S z é k e l y G y ö r g y,
orsz. képviselő.

(Folytatjuk.)

KÜLÖNFÉLÉK.

A Csenktetőn.

Köröskörül erdős hegyek melán állnak,
Távol fehértenek havas sziklaszálak,
A hegyek aljában messze nyúló róna.
Mintha zöld bársonyból készült dolomá-
nyon

Ezüst vitézkötés díszítésül volna :
Fehér út kigyózik a széles lapályon.
Közben leartott sárga búza-tábla,
Reszket fölötte a reggeli kék pára.

Lent a város barna, vörös födelei,
Ébresztő sugárban verőfény fürdeti.
Ósrégi templom áll komoran, magába,
Viharos időkre, hogy emlékeztessen ;
Mintha volna régi, el nem múló gyásza,
Szomorún, halgatag áll fekete mezben.
De sok apróbb, újabb templomoknak
[tornya
Messzire feleszillog, vidáman mosolygva.

Nem szállong a füstje gyárak kéményének,
Robotló munkások pihennek szegények.
Vasárnap reggel van, harangok csendülnek.
Megenyhül a lélek az imádság szárnyán,
Lázongó érzések le is csendesülnek,
Nyugalmasb jövődöt remélvén, várván,

S jönnek az erdőbe, természet ölére,
Itt van a szabadság, elringató béke.

Fenn a hegytetőn, hol elmerengve állok,
S nézem az alattam nyüzsgő világot,
Magas, karsu oszlop, ezred év emléke.
Legesucsán honszerző Árpádnak alakja,
Néz rónára, bérczre, távol messzeségbe.
Leeresztett pajzsra támaszkodik balja,
Magasra emeli jobbájában a kardot,
Vivni készen tovább azt a nagy harcztot.

Ne is tedd hüvelybe! Édes pihenésnek,
Csöndes nyugalomnak ideje nem tért meg:
Nincs még meghódítva, oh nincs Magyar-
ország!

Mikor szívben, nyelvben, mikor gondo-
latban
Mind egyik leszünk majd és fennen har-
sogják:

Ez az áldott haza egy, megbonthatatlan,
Csak a szeretetben áll viadalt, harcztot:
Akkor tedd hüvelybe a hadverő kardot!

Versényi György.

Angolok Erdélyben.

Augusztus végén Miss *Tagari*
vezetésével nagyobb unitárius val-
lású angol társaság jött Magyaror-

szágba azzal a czállal, hogy Magyar-
ország s különösen Erdély szebb
vidékeit megismerje és unitárius hit-
sorsosaikkal érintkezzék.

Ferencz József unitárius püspök
az E. K. E. t kérte fel, hogy a ki-
rándulás szervezését és vezetését ke-
zébe vegye. Az E. K. E. a legkészsé-
gesebben vállalkozott erre a fel-
adatra és osztályai útján a legkörül-
tekintőbben készítette elő a kirándu-
lás minden részletét.

A kirándulók Budapestre aug.
30-án érkeztek meg *Fózan* Miklós
unitár. lelkes vezetőjével, a ki
Bécsbe eléje ment a társaságnak.
A vasútnál *Erdődi* Béla tankerületi
főigazgató és E. K. E. osztály-alel-
nök vezetésével az E. K. E. szé-
kesfővárosi osztályának nagy számú
tagjai, valamint az unitárius egyház
képviselői *Székely* Ferencz algond-
nok vezetésével fogadták az angol
vendégeket.

Erdődi Béla az E. K. E. nevé-
ben angol nyelven üdvözölte a ven-
dégeket, kijelentvén, hogy a magyar
nemzet mindig rokonérzessel és ba-
rátságos szeretettel viseltetett a nagy
angol nemzet iránt.

Ennek az érzésnek hatása alatt üdvözli a vendégeket. Utána *Székely Aladár* beszélt az unitár. egyház nevében.

A zajos éljenzés és hipp, hipp hurrá után *Shrubsole*, a társaság férfi vezetője, válaszolt az üdvözetekre. Meg van lepve — úgymond — a fogadtatásnak szíveségétől és bensőségétől, melyre nem számítottak s mely annál inkább felkelti bennök az érdeklődést Magyarország iránt. Az angol nemzet rég tudja, hogy Magyarország a szabadság hazája és ismeri, hogy minő küzdelmekkel védelmezte meg az országot ezt a szabadságot. Melegen köszöni a szíves fogadtatást s élte a magyar nemzetet.

A kirándulók három napig maradtak Budapesten, mely alatt az E. K. E. kalauzolása mellett megtekintették a főváros összes szépségeit. A kalauzolásban részt vettek az E. K. E. részéről: *Erdődi Béla* oszt.-alelnök, *Poliány Zoltán* dr. o. titkár, *Jeremiás Rezső* o. jegyző és a központ képviselőjében *Radnoti Dezső* főtitkár.

Itt emeljük ki *Györy Ilona* kitűnő írónőnknek fáradhatatlan buzgalmát, a ki Budapesten *Korchnárosné-Buzogány Mariska*, *Beria Ilona*, *Márayné* stb. önzetlen közreműködésével, az angolok kalauzolásában mindvégig részt vett és őket az E. K. E. felkérésére Erdélybe is elkísérte.

Az E. K. E. székesfővárosi osztálya mindjárt az első nap a vendégek tiszteletére díszebédet rendezett a *Margitszigeten*, a hol a házigazdái tisztet *Erdődi Béla* oszt.-alelnök viselte. Az ebéden *Liptay Pál* köszöntötte felangol nyelven a vendégeket az E. K. E. nevében, különösen figyelmeztetvén őket arra, hogy Magyarország önálló, független ország és a külföldi sajtó tévesen szokta Magyarországot közjogi helyzetét ismertetni. Épen ezért szükségesnek tartja, hogy mindjárt a kirándulás elején megismertesse az angolokkal közjogi viszonyunkat Ausztriával szemben.

A lelkes beszédre *Shrubsole* válaszolt, kijelentvén, hogy az adott felvilágosításokat a legnagyobb köszönettel fogadják s rajta lesznek, hogy hazamenve a sajtóban is ismertessék ezt a szép országot és vendégszeretetét. Hálásan köszönt e

az E. K. E.-nek, hogy mindjárt az első napon ily vendégszeretően el látta őket.

Másnap az unitárius egyház vendégelte meg az angolokat. A lakomán különös feltűnést keltett *Györy Ilona* angolnyelvű beszéde, melyre a társaság női vezetője *Margaret Lucy Tagart* válaszolt. Hasonlóképpen szép angol nyelvű beszédet mondott *Korchnárosné* is. — E napon csatlakozott a társasághoz *Boros György* kolozsvári tanár, a ki szintén fáradhatatlan tevékenységgel vett részt a kalauzolásban.

Szeptember 2-án tovább utazott a társaság Aradra, hol az *Arad-Hegyvidéki Turista-Egyesület* a legbarátságosabban és legvendégszeretőbben fogadta őket. Az angol társaságot *Boros György*, *Györy Ilona* és *Radnoti Dezső* vezették.

Délelőtt 11 ó. 55 p.-kor érkeztek meg a vendégek Aradra

Mikor a vonat beérkezett, nagy éljenzéssel fogadta a közönség az angolokat, kikhez *Telcschi Viktor* intézett megleghangu beszédet. Szavaira, melyet *Schusster* Henrik dr. tolmácsolt angol nyelven, *Tagart* kisasszony, a társaság vezetője felelt angolul, ezzel a magyar felkiáltással végezve:

— Nagyon jó itt lenni!

Éljenzés és háromszoros hipp hipp hurrá volt erre a válasz.

Az állomástól lóvasuton mentek a Fehér kereszt szállóig, mely előtt nagy közönség verődött össze. A szálló télikertjében már terített a-z tal várta a vendégeket, kik az aradiakkal innám jól összebarátkozva az angolul beszélő urakkal, hölgyekkel csevegve, foglaltak helyet. Az asztalfőn az öreg *Tagart* kisasszony ült, mellette *Institoris Kálmán* főjegyző, mint a polgármester képviselője, *Mr. Shrubsole* és *Boros György* dékán. Csakhamar kezdetét vette a lunch, mely pompás derűs s c mellett a hazafias szempontokkal teli hangulatban foly le. Több tósztt élénkítette a lakomát s a beszédek mindenikéből kisugárzott a két nemzetnek egymásiránt való barátságos érzése.

Institoris Kálmán mondta az első köszöntőt. Kifejezést adva annak a rokonszenvennek, melylyel az angol nemzettel szemben viseltetünk, kéri vendégeket ne kápráztassa el őket

a vendégszeretetet. Vizsgálodjanak s győződjenek meg arról, hogy a magyar mennyire van a kultúra terén. Üdvözli szíve melegével a vendégeket s nem csak a vendégszeretetet szól belőle, hanem az az őszinte tisztelet és rokonérzés is, melylyel a magyar nemzet az angol iránt viseltetik.

Ezután *Schmidt János* dr., mint az Arad Hegyvidéki Turista-Egyesület főtitkára emelkedett szólásra és tartalmas beszédet mondott.

Maudl Vilmos dr. tolmácsolta mind a két beszédet angolul.

Mr. Tagart lelkész beszélt ezután s az országban látottak feletti elragadtatásának adott kifejezést. Megemlékezett *Kossuth Lajos* nagy nevééről is.

Utána *Davies* lelkész szólott s az ország kulturáját, különösen Arad gyáriparát dicsérte, kiemelve, hogy oly szeszgyárnak mint az itteni, csupán az ő városában, Belfastban van párja. Beszéde után angol szöveggel elénekelt a magyar Himnust, a mi nagy hatást keltett.

Boros György kollegiumi dékán ismételte e beszédeket magyarul.

Székely Salamon szellemes felköszöntőben éltette a hölgyeket. Beszédét sok derűtség kísérte.

Miss Tagart felelt szavaira lendületes, férfinak is becsületére való beszédben, melynek szépségét *Boros György* tanár igyekezett magyarul megértetni.

Ezzel az ebéd véget ért. Keresztbe összefogott kezekkel, kört képezve elénekelték egy bucsuzó dalt az angolok, mielőtt a télikertből távoztak volna.

Ebéd után megtekintették a vértanúk szobrát, hol *Györy Ilona* tartott gyújtó hatású beszédet. Az aradiak itt elénekelték a Himnust és a Szózatot. Innen a szabadságharczi ereklyék muzeumába tértek, a hol a lehetőség szerint hosszan időztek. Az angolul beszélő hölgyek és urak magyarázatait nagy érdekeléssel figyelték. Nevüket sorra beirták a látogatók könyvébe. A muzeumból a *liccumhoz* mentek, melynek lépcsőzetére telepedve, *Blaska Ernő*, az A. H. T. E. tagja lefényképezte az egész társaságot. Az angolok maguk is sok fotográfiát készítettek. Mindenképen volt egy kis masina s kezdve a vasutból való kiszállástól a nap minden jelenetét lekapta egyik-másik.

Délután négy órakor külön ló-

vasúti kocsikon kimentek a pályaudvarra, hol elénekelték az angol himnuszt, a walesi himnuszt s Davies lelkes magyar nyelven a mi Himnuszunkat. A Szózat-ot, melyet a szobornál hallottak, az aradiaknak el kellett a kedvükért még egyszer énekelni.

Fél öt órakor aztán elvitte a vonat az angol vendégeket Erdély felé.

Már beesteledett, midőn az erdélyi heglánczolat feltűnt a messzeségben, azonban a vasutat környező hegyszakadékok, várromok még ki-vehetőek voltak és az angolok bámulattal nézték a természet csodás szépségeit.

Branyicska előtt felszált a vonatra *Jósika* Lajos báró, az E. K. E. hunyadvármegyei osztály elnöke, a ki elejébe jöve a társaságnak melegen üdvözölte az. Este 8 órakor *Dévára* robogott a vonat, a hol *Rignáth* Béla osztály-titkár és *Knopf* Aladár osztály-pénztáros vezették be a városba az angolokat és minden lehető elkövettek kényelmes elhelyezésükért ott, a hol a vendéglői viszonyok a *leggyarobbak* és a hol a meglévő két piszkos vendéglőben alig lehetett 30 embert elszállásolni, úgy, hogy magánházak vendégszeretétét is igénybe kellett venni.

A vacsora a dévai osztály tagjainak kedves és barátságos részvételével folyt le; megszorodván a kíséreknek a száma *Kovács* János kolozsvári tanárral, *Fangh* Erzsébet és *Kovács* Irén tanítónőkkel, a kik szeretetreméltóan igyekeztek az angol társaság tagjait a látottakról felvilágosítani.

Szeptember 3 án hajnalban megtekintették *Déva* várát, a hol az unitáriusok erdélyi püspöke, *Dávid* Ferencz volt elfogva, innen kocsikon ment a társaság *Vajda-Hunyadra*, a hol *Sztroiny* Román E. K. E.-ügyvivő fogadta a társaságot, elkalauzolván azt a *gyalári iparvasúton a gyalári vasbányákhoz*.

Ez az út a legfenségesebb látnivalókkal gyönyörködtette az angolokat. Dél volt már, mikor *Gyalár* leg gasabb pontjára érkezett a társaság, a hol kitűnő ebéd várta a vendégeket. Az első pohár köszöntő *Sztroiny* Román tartotta, üdvözölvén *Erdély* bércei között az angolokat és kérte, hogy minél többször jöjjenek ide, mert itt a legvendégszeretőbben fogadják őket.

Shrubsole és miss *Tagart* beszéltek ezután, bámulatoknak adva kifejezést a tapasztalt kulturális és közgazdasági fejlődés felett. A gyalári bányaműveket tekintették meg azután és visszatérve V.-Hunyadra a *hunyadi várból* szemlélték a vidék gyönyörű panorámáját és hallgatták *Györy* Ilona lelkes magyarázataiból a Hunyadi-korszak mesés történeteit.

Estére visszatért a társaság *Dévára*, a honnan másnap reggel utazott tovább *Tordára*.

Itt az állomásnál az E. K. E. nevében *Derzsi* Károly s az unitár. egyházközség nevében *Lőrinczy* Dénes üdvözölték a vendégeket. Az elszállásolás után megtekintették a város nevezetességeit és délután kirándultak a *tordai hasadékhöz*. A gyönyörű természeti ritkaság igen meglepte az angolokat s különösen *Shrubsole*, mint geologus érdeklődött behatóban. Megkönnyítette a kirándulást az az új út, melyet az E. K. E. és a vármegye készített a hasadékon keresztül.

Másnap *Toroczkora* ment a társaság. Már maga az út a legszebbek egyike. A lelkesedés és vendégszeretet, melyel az angolokat itt fogadták, valóban megható és meglepő volt. Az útban eső községek unitárius hívei lelkeszük vezetésével eléje mentek a társaságnak és mindenhol üdvözölték. A borrévi fogadónál lovas banderium élén *Toroczkó* város előjárósága fogadta és innen taraczklovések mellett vonult a társaság a községbe. Diszkapu alatt *toroczkói* festői viseletbe öltözött nagyszámú közönség várta a vendégeket. Fehérruhás lányok virágokat szórtak a kocsikba, a helyi zenekar indulót játszott, mikor a társaság megállt, hogy meghallgassa *Németh* István unitárius lelkes üdvözlését, melyre miss *Tagart* válaszolt könyekig meghatottan.

A megérkezés után nyomban isteni tiszteletre ment a vendégsereg, hol magyar és angol unitárius beszédeket tartottak.

Délután visszaindult a társaság és estére már Kolozsvárt voltak, hol az E. K. E. és unitárius egyház nevében *Péierfi* Dénes unitárius lelkes üdvözölte őket és azután a New-York szállóban szállásolták el.

Három napot szenteltek az angolok Kolozsvárnak és az utolsó-

előtti estén szép hangversenyt is rendeztek, melyen az E. K. E. képviselőjét, a ki útjukat rendezte, turista emléktárggyal lepték meg.

A kolozsvári napok után visszamentek Budapestre és onnan haza Angolországba, hogy elvigyék híret Magyarország vendégszeretetének és látnivalói sokféleségének.

A napi lapok részletesen beszámoltak az út minden egyes részleteiről, mi csak a vázát adtuk itt a szép kirándulásnak. Első cikkünkben annak erkölcsi motívumait *Györy* Ilona úgy is a legszebben fejtegeti. Annál bővebben és részletesebben irták le angol vendégeink ezt az utat az angol lapokban, a hol azóta folyton a legszebb és legtárgyilagosabb leírások jelennek meg Magyarországról.

Shrubsole felolvasása.

Az angol *Vorthampton Daily Reporter* november 25-ki száma egy igen érdekes beszédet közöl *Shrubsole* angol geologus tudós barátunktól. Hogy milyen nagy tisztelettel veszik körül ezt a férfit, mutatja az, hogy külön cikkben foglalkozik *Shrubsole*val és felolvasásával. A geológiai társaság ezen derék tagját — írja a lap — több kitűnőség vette körül azon estélyen, melyen *Northampton* városházánál előadást tartott. *Shrubsole* bevezetésül tolmácsolta több angol-barát magyarnak izenetét, rokonszenvét. Ezek között egy előkelő budapesti hölgynek, egy hírlapírónak, ki *Shrubsole*t és társaságát magyarországi útjukban kísérte (*Györy* Ilona). *Shrubsole* előadta, hogy ez a hölgy szépen beszél angolul és kiváló tájékozottságot tanúsított az angol irodalomban. *Shrubsole* előadása rendjén több képet mutatott be, melyekkel megvilágította előadását.

Előadásának tárgya: *Magyarország, mint Anglia barátja*. Az elnöki széket *Campion* polgármester foglalta el, mellette ült *Muliner* ezredes, *Beeby*, a geológiai társaság tagja, és többen.

Az elnök bevezetésül saját személyes tapasztalatai alapján több észrevételt tett Magyarországról és Magyarországnak Anglia iránt tapasztalt barátságáról.

Shrubsole szerencséjének tartja, hogy Magyarországról beszélhet, mivel ez az ország nagyon sokat kellett, hogy szenvedjen amiatt, hogy nem ismerték tüzetesen és hogy szándékosan hamis adatokat közöltek róla. *Shrubsole* rámutatott a

sajtóban gyakran megjelenő hamis és rossz szándéku tudósításokra, kijelentvén, hogy mindazok ellenkeznek az igazsággal. Örvend, hogy az országban szerzett személyes tapasztalatai alapján beszélhet az országról és népeiről.

Svájcban az utazók beleszeretnek a tájakba, Magyarországon beleszeretnek a népbe és aránylag keveset törődnek a környezettel.

Magyarországot geológiai szempontból ismertette és azután reátért az ország társadalmi viszonyainak ismertetésére. Magyarországon tökéletes összhangban éli ek együtt egy helyen különböző nemzetiségekhez tartozó emberek. Némelyiket több száz esztendővel telepítettek oda, a kik a többi lakókkal összevegyültek. Mindamelllett, hogy nyelvüket és sajtáságos szokásaikat, meg öltözetüket megtartották, gondolkozásukban — kevés kivétellel — teljesen azonosultak a magyarokkal. Ez az eredmény nem mesterséges uton történt, hanem a legbarátságosabb és legtermészetesebb befolyás következtében. Bármi volt is származásuk, egyesültek a király és a háza iránti szeretetben.

A magyar népnek az angolok iránt is megnyilatkozó sajtáságos jellemvonása a vendégszeretet. Hogy az angol utast (ly rokonszenvvel és szeretettel fogadják, az a magyarázata, hogy Anglia egykor fölemelte szavát Magyarország érdekében és befogadta volt a száműzött magyarokat. Szívesen emlékeznek arra, hogy Anglia rokonszenvet mutatott irántuk s örvendenek, ha alkalmuk nyílik hálájuk kifejezésére.

A magyar fajnak egy másik sajtásága a veleszületett szónoki tehetség és a zene iránti nagy szeretet. Zenéjüknek egy része rendkívül pathétikus, a minek az a magyarázata, hogy a nemzet évszázakon keresztül sok szenvedést kellett, hogy kiálljon. Énekeseik rendszeren nagyobb hangkörrrel rendelkeznek, mint az angol énekese s midőn végig hallgatta a magyar nemzeti dalt egy énekestől, könnyen megtudta érteni, mennyit kellett, hogy küzdjenek a zsarnokság és önkény ellen.

Shrubsole ezután előadta röviden az ország ezer éves történelmének főbb vonásait, melyből az derült ki, hogy a magyarok e hosszú idő nagyobb részét a szabadságukért való küzdelemben töltötték. Ennek egyik nagy eredménye az lett, hogy némelyik városuk elmaradt a más nemzetek hasonló városától. De most, mióta békét élveznek, nagy haladásokat tettek és versenyre kezdenek kelni más nemzetekkel.

Ezután beszélt az országban tapasztalt vallásos türelemről. Gyakori eset, hogy egy-egy közös cél érdekében egy katolikus, egy unitárius,

meg egy lutheránus püspök együttesen tanácskoznak. A katolikusok nem nevezik magukat «római» katolikusoknak a kifejezés közönséges értelmében, hanem «magyar» katolikusoknak, mivel az ő püspökeiket nem a pápa nevezi ki.

Az előadás rendén bemutatott képekből örömmel győződött meg a hallgatóság, hogy a magyaroknak milyen kiváló szép épületeik vannak s milyen derék férfiak és nők viselik az ősi nemzeti viseletet. Egyik képben azt a társaságot mutatta be, a melylyel a kirándulást tette. Előadása folyamán bemutatta a fennebb említett magyar hölgy levelét, melyet lelkes óváczióval fogadtak s mely így hangzik:

„Nagyságot csak nagysággal lehet megmérni; Shakespeare jellemzésére csak a Shakespeare munkáiban találtam megfelelő szavakat. Anglia nagyságának jellemzésére egy nagy államférfiu, Pitt életéhez kellett hogy forduljak. Midőn mindezt elgondolám, az jut eszembe, hogy mikor Anglia nem utasítja vissza egy ismeretlen magyar leány hódolatát: úgy cselekszik, mint Nagy Sándor egyik diadalútjában, midőn lehajolt a földre és fölvette a scithaleánytól dobott virágot, megmutatván ezzel, hogy a valódi nagyság nem fél attól, hogy értékéből veszít azzal, hogy megbecsüli a kicsinyt.

Györy Ilona

Az előadó bemutatott egy levelezőlapot is, melyet egy másik magyar nőtől, *Csutak* Valeriától kapott, a ki *Aradon* volt tolmácsuk.

A lelkes előadás végén a következő indítványt vetítették a falra: „Ez a gyűlés nagy örömmel hallgatta végig a Magyarország haladását bemutató előadást és ezennel kifejezi Magyarország népe iránt való rokonszenvét; szívesen testvéri üdvözlét küldi; kívánja, hogy a nemzet haladása állandó és tartós legyen s ezáltal a világ békéjét és boldogságát növelje!

Az indítványt egyhangulag elfogadták és elküldték a magyar miniszterelnöknek.

Ezután az elnök indítványára köszönetet szavaztak *Shrubsole*nak kitünő felolvasásáért.

Végül *Muliner* ezredes kért szót, mint a ki ifjú korában Budapesten, az egyetemen tanult. Előadta, hogy ő mindig azt tapasztalta, hogy a magyar nagylelkű és vendégszerető. Azonkívül méltóságteljes és udvarias s azt lehet mondani, hogy ezek a vonások veleszülettek. — Ő is kiválóan örvend az alkalomnak, hogy kifejezheti a magyar nép jeles tulajdonságai iránt érzett elismerését.

A mult évben meglátogatta Budapestet, s abban a szerencsében részesült, hogy maga az építő művész

mutatta meg neki a most épülő gyönyörű országházat. — Kívánja, hogy Magyarország virágozzék és haladjon!

EGYESÜLETI ÉLET.

Székesfővárosi osztály.

— Választmányi ülés július 2-án. —

Ez osztályunk megalakulása után július 2-án tartotta immár második választmányi ülését Budapesten. Az ülést az osztályelnök kiváló szívesseggel folytán a képviselőház I. osztályu termében tarthattuk meg.

Jelen voltak a központ részéről: Radnóti Dezső főtitkár és Puszkás Béla földbirtokos, a budapesti választmány tagjai közül Hankó Vilmos dr. alelnök, Borszékny Soma ny. min. o. tanácsos, Lassner Gusztáv rendőrtanácsos, Jeremiás Arnold igazgató, Ligeti Lajos igazgató, Szeveró Károly földbirtokos, Poliány Zoltán dr. titkár, Jeremiás Rezső jegyző.

Titkár: Mielőtt a napirendre áttérnék, azt hiszem a választmány érzelmeit tolmácsolom, midőn ülésünkön a központ kiküldöttéit Radnóti Dezsőt, központunk ágilis főtitkárát és Puszkás Béla tag urat itt üdvözljük. Örömrökre szolgál, hogy a központ ily élénk figyelmet tanusit a fővárosi osztály működése iránt. Ez az érdeklődés fejleszti bennünk az ügy iránti szeretetet és törekvést és kérjük is a központot, hogy bennünket, mint az E. K. E.-nek legfiatalabb osztályát addig is, míg teljesen megerősödünk, támogasson és lásson el jó tanácsokkal. Üdvözljük őket körünkben.

Titkár jelenti, hogy a mult választmányi ülés határozatait végrehajtották. A Budapesten létesítendő székely házipari bazár felállítására tárgyában eljár a kereskedelmi miniszternél. Érintkezésbe lépett a központ utján Nyiró István karbidgyárossal. Tevékeny részt vett a székely kongresszus előkészítésében, a tagok buzgósága következtében ismét több taggal szaporodott az osztály.

Titkár egy székely földhitelezeti megvalósításának tervét terjeszti elő.

Titkárnak ezt az előterjesztését a választmány elfogadja és bizottságot küld ki e tárgyban.

Titkár jelzi, hogy nálunk nagyobb kirándulást rendezni igen nehéz, mert nem állnak rendelkezésre olyan eszközök, melyek ezt megkönnyítenék. Pedig példa reá a külföld, a hol külön vonatokat indítanak este és az másnap visszahozza a kirándulókat. Addig, míg ez a rendszer nálunk meg nem valósul, nem lehet egészséges alapon a kirándulásokat rendezni. A következő előterjesztést teszi:

Az E. K. E. székesfővárosi osztályának legelső feladatai közé tartozik a főváros közönségének módot nyújtani arra, hogy Erdély hegyvidékeit megláthassák, megismerhessék s egyuttal szórakozzanak, üdüljenek. Külföldön kipróbált és állandóan gyakorlatban levő eljárás az, hogy a vasutársulatok külön vonatokat indítanak a fővárosból leginkább III. osztályu kocsikkal (csak egy-két magasabb osztályu kocsival) nagyon mérsékelt árban a hegyvidék egy-egy szebb pontjára. Ily vonatok este indulnak, reggel érkeznek vég-

állomásukra, honnan ismét este indulva, a kiránduló közönséget reggelre haza szállítják. A Tordai hasadék, V.-Hunyad, M.-Ujvár mennyire alkalmas volna már is ilyen kirándulásra. A Bihar-Kolozsi érzékgység páratlan üde völgyei nem nyujtanának-e elég gyönyörűséget a főváros közönségének? Tíz koronás viteldíjak mellett bizonyára az államvasutak is megtalálnák hasznukat, s a közönség is tudna ily kirándulásokhoz. Az osztály teendője a hely kiválogatásánál, a kiránduló utazás rendezésénél, hirdetésénél egyébből nem állana. Tisztelettel javaslatba hozza, hogy utalva a Bécsben fenálló gyakorlatra, az államvasutak igazgatósága s szükség esetén a kereskedelemügyi miniszterium is ily irányban kerestessék meg. — Az indítványt elfogadták.

Abból a szempontból kiindulva, hogy az E. K. E. a hazai ipar támogatását is célul tűzte ki, a mult választmányi ülésen Jeremiás Arnold felhívta a választmány figyelmét Nyiry István carbid-gyárára. Magyarországból ezen a réven százazereket visznek ki külföldre s ha a gyár megkezdí működését, akkor ennek az összegnek legalább fele itthon marad. Kéri tehát a választmányt, hogy ez ügyet vegye pártfogásába.

A választmány az ügyet illetékes elintézés céljából a központhoz tette át, mely felhívta Nyiry István gépészmérnököt, hogy tegye meg ez irányban előterjesztéseit. Nyiry meg is jelent a központban és megkezdtek a tárgyalást, melynek eredménye az, hogy Nyiry István a Jád völgyében (Brátka és Bucsa mellett) egy carbid-gyárat épített körülbelül 80 ezer korona tőke befektetésével. Ő mérsekelt kamatmentes kölcsönt kért, a kölcsön visszafizetése 4 év alatt történnék, továbbá mint új gyár adómentességet, szállítási tarifa kedvezményeket ugy a bevásárlandó és feldolgozandó nyersanyag részére, mint az elküldendő carbid részére. Biztosítékképen lekötí egész gyárat és felszerelését. Kijelenti végül, hogy kartellbe nem lép be s üzemet f. év augusztus havában megkezdí.

Jeremiás Arnold figyelmébe ajánlja a választmánynak e hazafias vállalkozást. Borszéký Soma szintén támogatja. Radnóti Dezső szólaít még fel s arra való hivatkozással, hogy e gyár üzembe helyezése foglalkozást nyujt a lakosságnak, emeli a forgalmat és Erdély felé is tereli bizonyos részben a figyelmet, a választmány kimondta, hogy pártolja e vállalkozást és központ felhatalmazása alapján a budapesti választmány a kormányhoz pártoló felterjesztést intéz.

Jeremiás Arnold vál. tag indítványozza, hogy a budapesti osztály működésének megkönnyítésére egy „E. K. E.“ czím alatt megjelenő lap adassék ki, mely főképpen az egyesület ügyeit portálná, a turistaság, fővárosi és vidéki idegenforgalom, a hazai ipar és a hazai fürdők fellendítése érdekében működnek. Ennek a lapnak a kiadása az egyesületre nézve semmi anyagi megterheléssel és kockázattal nem járna. Ha ez indítványt a választmány elfogadja, akkor felkérnök a titkárt, hogy vállalja el a szerkesztést.

Titkárt kijelenti, hogy a hazafias cél és egyesületünk érdekeinek előmozdítása szempontjából a legnagyobb örömmel magára vállalja a szerkesztést. (Helyeslés.)

Borszéký Soma: Mielőtt a választmány ez ügyben határozna, felkérnöknek véli a központot, mi a véleménye a lap dolgában.

Főtítkárt a lap megjelenését a központ nevében a legmelegebben pártolja, mert az csak hasznára és előnyére válik az egyesületnek és a központ erkölcsi támogatásáról biztosítja a lapot.

Borszéký Somát e kijelentés teljesen megnyugtatja. Kéri a központot, hívja fel a tagok figyelmét a fővárosi osztály hivatalos lapjára. Elnök kimondja, hogy az indítvány egyhangulag elfogadtatott.

A napirend ki lévén merítve elnök az ülést bezárta.

KÖNYVESHAZ

As Arad Hegyvidéki Turista-Egyesület évkönyve.

Az Arad-Hegyvidéki Turista, Egyesület 1900—1901. évre szóló évkönyvében mindenekelőtt szó van az egyesület céljáról és eszközeiről. E tárgyat Schmidt János dr. dolgozta fel és miután arról május hó 15-én felolvasást tartott, most a Turista-Egyesület évkönyve közli. Nagyon érdekesen fejtí ki azt a nemes célt, melyért az Arad-Hegyvidéki Turista-Egyesület megalakult. Mint mondja, nem az a cél, hogy a város lakóit a kávéházak és vendéglők látogatásától elvonja, hanem, hogy a fészélyes kedély nélküli társadalomba egy kis kedélyt, a blasirt ifjúságba egy kis érdeklődést, egy kis tüzet öntsön. Mert hol van az a régi kedély, mely a valódi társadalom megeremtője, hova veszett az embernek az az őseréje, mely küzdelmeit megelőzi, munkáiban ösztökéli, mely megadja az élet összhangját? Az nincs többé; a társadalom, a társas élet fészélyes, a lélek nem jut érvényre, nyíltan bevalljuk, hogy a zsur, a tánczvizgálm üres mulatsága nem elégít ki bennünket. De hát mikor felmerül a lélekben az a kérdés: mi az, a mi az életéből, érzelmvilágomból hiányzik és mintegy vágyva várjuk azt a mi társas élet békóit szétzúzza, a közönség naivaknak nevez bennünket. A lelkesedés tüze háttérbe szorít és a szerencsevadászat az, mely az előtért elfoglalja. És ez csupán a kedély nélküliség gyümölcse, melyen segíteni kell és melyen segíteni igyekszik az Arad-Hegyvidéki Turista-Egyesület. Elviszi a közönséget, mint turistákat a szabad természetbe, a gyakori kirándulásokkal megkedvelteti vele azt, hogy ott felbredjen a kivesző kedély, megnyíljon a lélek, nemesen érezzon a sziv. Majd a még gyermekkedélyt figyelemmel kísérje, a jó és ideális utáni vágy ösvényére vezesse, anélkül azonban (és ezt kiemeli az író), hogy az erkölcsnemesító egyesületek hivatásába belekontárkodnék. De a természetben való elmélyedés még nem elegendő a kedélynek ébrentartására. Az egyesület összeköttetésbe lép a tudomány és művészet ápolóival, a sport- és egyéb műkedvelő-egyesületekkel, összeköttetésbe lép a város és megye lakosságával és az ország ifjúságával,

hogy a hasznos kirándulásokkal megerősödjének tanulmányaikban.

A cél tehát 4 csoportba osztható, a szerint, hogy tisztán kedélyre való hatás, vagy a művészet, tudomány és közegészség előmozdítására irányul.

Eszközei hasonlítanak a többi turista egyesület, de különösen egyesületünk eszközeihez.

Ezek után az író nagy eszmét pendít meg és ez „a körünkben élő nemzetiségek kedélyi összeforrasztása a magyar nemzeti törekvésekkel“ és ezzel kapcsolatban a népies egyszerű kedélyt megértése és fejlesztése! Erre nézve kifejti véleményét, tudniillik, hogy ki kell ragadnunk az idegen nemzetiségek kedélyletéből a valódi nemest, és azt a mi saját nemzetí egyéniségünkkel kell erősen összeforrasztani, hogy belső életünket gyarapítsuk. De egyszersmind ki kell ragadnunk kedélyletünket a modern világ befolyása alól, hogy kedélyünk egyszerű, közvetlen legyen, mint a világíllat, mely öntudatlanul tölti be áramlatával a tért körülöttünk. Ne keressük az igazi kedélyt a mai mesterkelt tetekben, hanem — mint szépen mondja az író — „egy lelkesedéssel megtett kirándulás, egy igazán szívvvel elletett táncz, egy, a kedély mélyéből fakadó egyszerű dal, egy cigányóseróval elhúzott zenedarab az, mely magában rejti a valódi kedély megnyilatkozását.“

Ez az a nemes cél, melyért megalakult az A. H. T. E. s e nemes célnak megfelelőleg szépek az eszközei is. Humanizmus vezérli áldásos működésében, melyért mindenki nagy hálával tartozik.

E szépen, eszményi gondolkozással megírt czikk után a főtítkárt jelentései következnek, az A. H. T. E. ezidei működéséről. Mielőtt az előadó beszámolását megkezdéné, lelkes szavakkal önt buzdítást az egyesület tagjaiba, hogy a csak anyagiakért küzdök fásult lelkületével ellentétben az egyesület a kedélygazdagság nemes s ideális gondolataért fáradjon.

A jelentésnek első pontja: Történeti adatok az A. H. T. E. megalapításáról, majd az Egyesület működéséről tart beszámolást, melyben különösen kiemeli egyesületünkkel való kapcsolatát és szoros viszonyát.

Az A. H. T. E. évkönyvében az egyesület számvizsgáló bizottsága jelenti, hogy az évi számadások pontosak és a pénztári álladék rendben van. Végül a jegyzőkönyvek felvétele után közli az egyesület alapszabályait.

H. M.

HÁZIIPAR.

Hegedűs Sándor kereskedelemügyi m. kir. miniszter felhívta az E. K. E.-t, hogy az erdélyi házi és ipar fejlesztése és terjesztése tárgyában részletes előterjesztést készítsen. Ez előterjesztést az E. K. E. elkészítvén, már felküldötte Hegedűs S. miniszternek.

